

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

Aneta Sedláčková

Proměna vizuálního stylu a subkulturní
participace v reflexi stárnoucích metalistů

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Martin Heřmanský, Ph.D.

Praha 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a všechny prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Martinu Heřmanskému, Ph.D. za vedení bakalářské práce, jeho čas a cenné rady. Dále bych ráda poděkovala informátorům, kteří se zúčastnili mého výzkumu, za jejich ochotu a poskytnutí rozhovorů.

OBSAH:

1. ÚVOD	5
2. TEORETICKÁ ČÁST	6
2.1 Metalová subkultura	6
2.1.1 Vznik a vývoj metalu	6
2.1.2 Subkulturní styl	7
2.1.3 Subkulturní ideologie	8
2.1.4 Autenticita	9
2.1.5 Subkulturní kapitál	10
2.2 Stárnutí v subkultuře	11
2.2.1 Rodičovství	11
2.2.2 Práce	12
2.2.3 Stárnoucí tělo	12
3. METODOLOGIE	14
3.1 Téma výzkumného projektu, výzkumný problém a výzkumné otázky	14
3.2 Výzkumná strategie a technika sběru dat	14
3.3 Výběr vzorku a prostředí výzkumu	15
3.4 Analytické postupy	16
3.5 Reflexe výzkumu	17
3.6 Etické otázky výzkumu	18
4. EMPIRICKÁ ČÁST	19
4.1 Proměny vizuálního stylu	19
4.2 Proměny participace	28
4.3 Metalová ideologie a vnímání jiných subkultur	40
5. ZÁVĚR	44
6. BIBLIOGRAFIE	46

1. ÚVOD

Tématem mého výzkumu je metalová subkultura v České republice. Metalová hudba se začala objevovat na území tehdejšího Československa již na přelomu 70. a 80. let, ale největšího rozmachu se dočkala až v 80. letech, a i přes nevoli režimu na našem území vznikla metalová subkultura a nositelé metalové subkultury se stejně jako nositelé ostatních subkultur museli potýkat s útlaky ze strany režimu. Tato práce se tedy zabývá starší generací nositelů metalové subkultury, tj. generace, která zažila v rámci subkultury minulý režim a státní převrat, ale i dnešní dobu a zajímá mě, jak reflektují proměny svého působení v metalové subkultuře.

K tomuto tématu mě inspirovalo to, že moji rodiče jsou dlouholetými nositeli metalové subkultury a jsem tedy celý svůj život vystavena jak subkulturnímu vzhledu, tak subkulturní participaci. Sama sebe za součást subkultury nepovažuji, i když metalovou hudbu příležitostně poslouchám nebo s rodiči navštěvuji metalové koncerty. Když jsem se začala zajímat o subkultury, bylo pro mě překvapení, že jsou označovány za subkultury mládeže, protože z vlastní zkušenosti vím, že na metalových akcích je velké množství lidí, kteří se již nedají považovat za mládež, včetně mých rodičů.

Zkoumala jsem tedy pomocí narativních, polostrukturovaných a neformálních rozhovorů, jak starší nositelé subkultury dokázali sladit aspekty dospělosti se svými subkulturními zájmy a jak reflektují proměny své image a participace. V první části této bakalářské práce stručně přibližuji metalovou historii, základní pojmy pojící se k subkulturám a dosavadní poznatky týkající se stárnutí v subkulturách. Další část pojednává o metodologii tohoto výzkumu, třetí část se zabývá samotnou analýzou získaných dat a ve čtvrté části shrnuji závěry a zodpovídám výzkumné otázky a tím i výzkumný problém.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Metalová subkultura

2.1.1 Vznik a vývoj metalu

Za základový kámen metalu většina autorů považuje album *Paranoid* od skupiny Black Sabbath, které vyšlo 13. února 1970. Black Sabbath vzbuzovali pozornost nejen svou zvláštní mystickou vizáží, ale i textem, který pojednával o politických a mocenských tématech. Za předchůdce metalové hudby v Československu byl považován bigbít. Šlo o československý rock, který se začal objevovat v 60. letech 20. století. Tehdejší skupiny skládaly hudbu pod vlivem zahraničních skupin, kterými se inspirovaly. Skupiny měly často anglické názvy a jejich texty byly mimo jejich rodný jazyk i v jazyce anglickém. To se však změnilo s normalizací. Režim bojoval proti rockové hudbě a mnoho skupin bylo nuceno změnit si svůj anglický název. Některá nežádoucí alba byla vyřazena z produkce a texty písní musely být kontrolovány a schvalovány, aby byly přijatelné pro systém a texty musely být výhradně v českém nebo slovenském jazyce. Samotný metal se dostal do Československa na přelomu 70. a 80. let. Přes to, že měl metal o něco výhodnější postavení než například punk, metalové skupiny potřebovaly tzv. přehrávky, které musely splnit, aby jim bylo dovoleno koncertování. Na přehrávkách bylo kontrolováno, aby texty byly v českém nebo slovenském jazyce a kontroloval se i jejich obsah. Právě přehrávky rozdělovaly skupiny na ty, které byly podle režimu přijatelné a ty, které byly undergroundové. Metalisté byli často označováni za příživníky a protisocialistické živly (Smolík, 2017, s. 196-207).

V 80. letech se metal dočkal rozmachu. Vzniklo mnoho známých kapel, jako například Arakain, Vitacit, Törr, Tublatanka, Debustrol a další. V druhé polovině 80. let vznikly první oficiální rockové festivaly, na kterých se objevovaly metalové kapely, a i přes útlak ze strany režimu se etablovala metalová subkultura a začala vycházet první česká metalová alba. Před rokem 1989 byla metalová hudba nedostatkovým zbožím. Fanoušci metalu byli tedy odkázáni na burzy desek, kazetové nahrávky nebo na živou hudbu na koncertech. O víkendové koncerty nebyla nouze a skupiny hrály coververze uznávaných zahraničních skupin na tanečních zábavách (Smolík, 2017, s. 207-209).

V dnešní době již není problém dostat se k metalové hudbě. Máme zde velké množství malých i velkých festivalů s tuzemskou i zahraniční hudbou. Jednou z největších metalových událostí u nás je Brutal Assault, na který se sjíždějí jak čeští metalisté, tak i fanoušci

ze zahraničí. Brutal Assault se zaměřuje spíše na tvrdší druhy metalu, jako je black metal, death metal, metal core nebo grindcore. Naproti tomu zastánci umírněnějších stylů si přijdou na své na Masters of Rock, kde se objevuje například klasický heavy metal nebo trash metal. Subžánrů metalu však existuje nepřehledné množství. Mezi další subžánry patří například power metal, speed metal, glam metal, nu metal, kawaii metal a další. I přes pestrou škálu subžánrů, ke kterým se metalisté hlásí a s tím spojenou členitostí subkultury, zde nedochází k významnějším rozporům (Smolík, 2017, s. 199-211). Snadný přístup k hudbě však zapříčiňuje i to, že spousta fanoušků si raději poslechne hudbu ve vysoké kvalitě doma, místo navštěvování koncertů a snižuje se tak počet účastníků. K tomu přispívá i to, že se kapely často opakují nebo se konají podobné akce v jednom termínu (Smolík, 2017, s. 210).

2.1.2 Subkulturní styl

Jedním ze způsobů, jak nositelé subkultury vyjadřují svou příslušnost k subkultuře, je styl. David Moore rozděluje styl na **vizuální** a **performativní**. Do vizuálního stylu zahrnuje aspekty týkající se vzhledu, jako je účes, oděv nebo tetování a do performativního stylu zahrnuje subkulturní rituální praktiky (Pilkington, 2010, s. 188). Stylem nositelé subkultury vyjadřují subkulturní ideologii a stylizace, tedy aktivní využívání prvků, pomáhá k vytváření pocitu sdílené kolektivní identity. Stylem se neodlišují jen od většinové společnosti nebo jiných subkultur, ale také demonstrují svoji odlišnost i v rámci subkultury (Heřmanský a Novotná, 2011, s. 95-96).

Definovat metalovou subkulturu je velmi obtížné, protože se jedná o jednu z velmi rozmanitých subkultur, která se často prolíná s jinými subkulturami a styly. Jedním z charakteristických prvků je **metalová image**. Ve většině případů má typický metalista dlouhé vlasy a je oblečen v džínovině či kůži. Někteří metalisté se nebojí ani výraznějšího líčení a jejich oděv si zdobí nášivkami, kovovými cvoky, potisky nebo různými nápisy. Stejně jako u oděvu, tak i u doplňků je oblíbená kombinace kůže a kovových hrotů. Populární jsou také šperky ve tvaru lebky a motorkářské boty. Svoji vizáž mohou metalisté doplnit vousy či knírem a postupem času se objevují i krátké či úplně vyholené vlasy. Vzhled příznivců metalu se může lišit na základě toho, jaký subžánr metalu poslouchají a například u glam metalu si spíše potrpí na líčení a lesklé oděvy zdobené perly než na vzhled „tvrdých rockerů“ (Smolík, 2017, s. 198-199).

Metalisté nejsou spojováni jen láskou ke stejné hudbě a vzhledem, ale také chováním. Jedním z typických znaků, jakého si můžete povšimnout na koncertech, jsou takzvané „*metalové rohy*“, tedy ruka v pěst se vztyčeným malíčkem a ukazováčkem

(Heřmanský a Novotná, 2011, s. 100). Běžně se na metalových akcích můžeme setkat s praktikami, jako je *head banging*, tedy třesení hlavou do rytmu hudby, *moshing*, což je skákání a vykopávání nohou do rytmu nebo *stagediving*, tedy skákání do davů (Smolík, 2017, s. 202). Pro metal je typická hlasitost. Metalová kapela *Manowar* dokonce drží Guinnessův rekord za nejhlasitější koncert (Heřmanský a Novotná, 2011, s. 101).

2.1.3 Subkulturní ideologie

Subkulturní ideologie je soubor specifických hodnot, které nositelé subkultury vyznávají, norem, kterými se řídí a postojů, které vyjadřují. Subkulturní ideologie se vytvářejí v rámci většinové společnosti, a i když nemusí souhlasit s většinovou ideologií nebo si některé její konstitutivní prvky reinterpretovaly, subkultury nemohou existovat izolovaně od většinové společnosti. Subkultura, jejíž subkulturní ideologie se zásadně odlišuje od norem a hodnot většinové společnosti se nazývá *kontrakultura* (Heřmanský a Novotná, 2011, s. 94-95). Subkulturní ideologie je prostředek, kterým si nositelé subkultury představují svoje a ostatní sociální skupiny a skrze subkulturní ideologii prosazují svoji odlišnost a ukazují, že nejsou součástí anonymního nediferencovaného davu (Thorntonová, 2006, s. 185).

Metalová subkultura je velice rozmanitá, nejen co se týká hudebních proudů a stylů, kterých je nepřeberné množství, ale některé témata rozdělují subkulturu do úplně odlišných proudů. Například *christian metal* a *black metal* mají zcela protichůdnou ideologii. Metal se navíc propojuje s ostatními styly a subkulturami, čímž vznikají úplně nové subžánry metalu. Ideologie je tedy stejně roztržštěná jako samotná metalová hudba. Metalová subkultura bývá často neprávem spojována se satanismem. Satanistická symbolika je sice v metalové subkultuře velice oblíbená (ať již ve vizuálním stylu nebo v textech písní či přebalech alb) a často se v ní setkáme s obrácenými kříži, číslem 666 a pentagramem, ale to neznamena, že satanismus je univerzální metalovou ideologií. Je pravda, že některé metalové proudy a skupiny se k satanismu hlásí, ale ve většině případů využívají výše zmíněné prvky jen jako součást své show a image kapely a jen velmi malá část metalových kapel se opravdu zabývá spiritualitou, černou magií a okultismem. Metalové ideologie čerpají například i z pohanské a vikingské mytologie, náboženství nebo politických ideologií, ale názory na tuto tematiku se liší a nelze tedy říct, že by metalová subkultura měla jednotnou ideologii (Smolík, 2017, s. 196-205; Heřmanský a Novotná, 2011, s. 101). U subkultur se běžně vyskytuje negativní postoj ke komerci, ale metalová ideologie tento postoj nutně nezaujímá. Metalová subkultura není totiž spojená se třídou ve společnosti, jako tomu je u jiných subkultur (například

punková subkultura bývá často spojována s dělnickou třídou) a její nositelé si tedy nepotrpí na „estetiku chudoby“ a nemají tím pádem větší problém s komercí jako v jiných subkulturách, kde bývá komerce ve velké míře kritizována (Kahn-Harris, 2007, s. 81 a 125).

2.1.4 Autenticita

Autenticita je sociální konstrukt, kterému dávají význam lidé, pro něž má smysl. Autenticitu nelze posoudit podle předem daných objektivních kritérií a i přesto, že každý nositel subkultury má nějaké povědomí o kritériích, podle kterých je možné autenticitu soudit, tato kritéria nejsou trvalá a ani všeobecně přijímána. Autenticita navíc není něco, čeho by se dalo jednorázově dosáhnout, ale jedná se o trvajícím proces. Autenticita je v subkulturách velmi důležitá, protože nám pomáhá rozlišit, zda jsou lidé v subkultuře přítomní ze „správných“ důvodů a nezáleží jen a pouze na vzhledu nebo na tom, co člověk dělá, ale také na jeho vnitřní motivaci. Autenticita také napomáhá nositelům subkultury k vymezení, kdo jsme „my“ a kdo jsou „oni“ (Haenfler, 2014, s. 84-86).

Každá subkultura má několik typů příznivců. Jedni z nich jsou aktivní příznivci. To jsou ti, kteří pořádají koncerty, akce, vydávají magazíny atd. A další jsou pasivní příznivci, kteří se nijak nepodílejí nebo pouze minimálně podílejí na existenci této subkultury, ale subkultura má pro ně velký význam. Třetí typ je jedinec, který pouze sleduje módní trendy, ale ideologie a postoje subkultury jsou mu lhostejné (Smolík, 2017, s. 38).

I přes to, že je téměř nemožné definovat, kdo je autentický a kdo ne, jsou určité věci, které nám mohou napovědět, co nositelé považují za důležité pro určení autenticity. Nositelé subkultur často uctívají underground oproti komerční hudbě. Podle nich je underground více autentický, protože hrají hudbu ze „správných“ důvodů, tedy kvůli zážitku a kreativnímu vyjádření, nikoli pro slávu a peníze. Oceňují se také praktiky, které jsou vnímány jako blízké „originální“ subkultuře. Mimo to může mít na autenticitu vliv také geografie, rasa, sociální třída nebo gender, kdy muži jsou často vnímáni jako více autentičtí než ženy a u žen se předpokládá, že je součástí subkultury zásluhou muže. Další kritérium může být také věk. Mladší nositelé subkultury se mohou na ty starší dívat skrze prsty a myslet si, že odmítají přijmout svůj věk a stále visí na svém mládí. Se stárnutím může také dojít ke změně v participaci, a to může být viděno mladší generací jako neschopnost účastnit se rituálů spojených se subkulturou (například již zmiňovaného *moshingu*). Tím mohou být starší nositelé vnímáni jako méně autentičtí (Haenfler, 2014, s. 87-91). Právě to, že mladší skupiny často kladou větší důraz na vizáž než na ideologii a u starších to bývá naopak, vede k tomu,

že se skupiny často navzájem považují za pozéry (Smolík, 2017). Haenfler (2014) ale říká, že konzistentnost starších nositelů subkultury může být naopak předmětem obdivu a vede k tomu, že jsou tito lidé váženými nositeli subkultury (Haenfler, 2014, s. 91).

V metalové subkultuře si stejně jako v ostatních subkulturách zakládají na tom být „pravým fanouškem“ a nebýt pouhým sledovatelem trendů. (Kahn-Harris, 2007, s. 145). Autenticita je v metalové subkultuře velice důležitá. Od nositelů metalové subkultury se očekává oddanost hudbě a subkultuře, což vede k odloučení od společnosti a metalová subkultura proto bývá označována jako „odcizená subkultura“ (Heřmanský a Novotná, 2011, s. 101).

2.1.5 Subkulturní kapitál

Thorntonová (2006) se odkazuje na Bourdieuho knihu *Distinction* (1984), ve které Bourdieu zkoumá kulturní kapitál a vzniká nový koncept **subkulturní kapitál**. Thorntonová (2006) říká, že subkulturní kapitál může být tvořen předměty nebo znalostmi, které se vztahují k dané subkultuře. Subkulturní kapitál může být vtělený (kapitál týkající se vědomostí) nebo materializovaný (například účes nebo sbírka limitované edice nahrávek). Díky subkulturnímu kapitálu může v očích ostatních nositelů subkultury zlepšovat svůj status a subkulturní kapitál tak napomáhá vytvářet hierarchii v subkultuře. Subkulturním kapitálem se nositelé subkultury odlišují od ostatních subkultur a také proti mainstreamu, tedy většinové společnosti. Thorntonová ale upozorňuje, že všeho moc škodí a subkulturní kapitál by se měl využívat jen v určité míře, jinak to může vypadat, že nositel subkultury tlačí moc na pilu (například až moc vystrojený nositel subkultury nebude působit přirozeně, a to mu na prestiži nepřidá) (Thorntonová, 2006, s. 184-192).

Mezi subkulturní kapitál v metalové subkultuře patří znalost praktik, které se odehrávají na metalové scéně a také množství kapel, které slyšeli nositelé subkultury hrát. Jedna z věcí, na kterou si nositelé metalové subkultury velice potrpí, je znalost metalové historie. Často tak může dojít k znevažování nových (ve většině případů mladších) fanoušků, kteří tuto znalost nemají. Kahn-Harris (2007) to ukazuje na hezkém příkladu, kdy byl mladý fanoušek přesvědčen, že Metallica vydala black metalové album, protože neformální název alba byl „The Black album“. Název však neměl co do činění s druhem hudby, ale s barvou přebalu alba (Kahn-Harris, 2007, s. 121-130).

2.2 Stárnutí v subkultuře

I přes to, že se ve většině odborné literatury setkáváme s hudebními subkulturami jako se subkulturami mládeže, řada studií odkazuje na to, že jsou zde i nositelé, kteří v těchto subkulturách přetrvávají i po dovršení mladistvého věku. Dřívější studie nepřikládaly tomuto jevu moc velkou váhu anebo se odkazovaly na to, že tito nositelé subkultury si jen nechtějí připustit to, že stárnou a oddalují dospělost. Naproti tomu nové studie se často zabývají tím, jak zvládají sladit subkulturní participaci a zvyšující se věk. Tedy jak zvládají sladit aspekty dospělosti s prvky mladistvosti (Hodkinson, 2013, s. 13-14). V několika výzkumech se ukazuje, že se zvyšujícím se věkem se snižuje frekvence účasti i úroveň intoxikace a participace na akcích. Jejich oděv je více konzervativní a drží se na koncertech spíše stranou. Časem se nemění jen tyto prvky, ale také identita (Hodkinson, 2013, s. 14-18).

Nedá se říct, že by dospělost měla přesně danou hranici, kterou člověk přejde a je rázem dospělý, ale jde o pomalý postup. Při tomto postupu se mohou objevit aspekty, které dospělost přináší, jako je například založení rodiny, partner nebo práce. Člověk, který je součástí subkultury, musí tedy své subkulturní zájmy sladit s těmito povinnostmi a záleží na každém, jak tyto aspekty sladí. Někteří lidé subkulturu opustí právě kvůli povinnostem, které jsou spojeny s aspekty dospělosti a jiným se podaří subkulturní život s těmito aspekty sladit a například své děti zapojují do subkulturních činností (Haenfler, 2014, s. 147-154).

2.2.1 Rodičovství

Jedním z aspektů dospělého života je stát se rodičem. Dříve byla zdůrazňována „generační propast“ mezi dětmi a jejich rodiči, tedy rozdíly mezi generacemi v hodnotách, vkusu, jazyce a praktikách. V poslední době se ale mluví o tom, že by se generační propast mohla zmenšovat. Andy Bennet zjišťuje, že „klasické rockové kapely“ (jako například Pink Floyd, Led Zeppelin nebo AC/DC), které poslouchaly starší generace i nadále oslovují mladší publikum i přes to, že se kapely rozpadly dávno předtím, než se mladí fanoušci narodili. V metalové subkultuře by se mohlo jednat o skupiny, jako je například Metallica, Iron Maiden nebo Rammstein a z české scény jsou stále populární skupiny, jako je například Citron, Arakain nebo Škwor. Tyto kapely jsou považovány za původní a nejvíce autentické a nabývají téměř mýtického významu. Mladí metalisté všeobecně uznávají Black Sabbath za původce „heavy hudby“. Mnoho lidí právě na tyto kapely narazí prostřednictvím svých rodičů například skrze staré desky či DVD. Rodiče také mohou umožnit svým dětem

experimentovat se subkulturními identitami tím, že je berou na koncerty. Rodiče mohou svým dětem předávat subkulturní kapitál, ať už v materiální formě či ve formě vědomostí a subkulturní kapitál se tak stává „rodinným dědictvím“ a scény, které by mohly zaniknout, tak mají nové následovatele. Toto nám ukazuje, že „kultury“ rodičů a dětí tedy nutně nemusí stát v opozici. Někteří nositelé subkultury se rozhodnou v subkultuře zůstat a jiní subkulturu opustí. Jedním z důvodů k opuštění subkultury může být právě založení rodiny, protože je to právě příchod dítěte, co nutí nositele subkultury dospět. V tomto případě subkulturu opouštějí převážně ženy, a to právě kvůli péči o děti, která ve většině případů z větší části připadá na ně. To, že člověk subkulturu opustí ale neznamená, že subkultura na něj nemá dlouho trvající efekt. Často v lidech dále rezonují přesvědčení či chování vypěstované v subkulturním prostředí (Haenfler, 2014, s. 151-153).

2.2.2 Práce

Mnoho nositelů subkultury se snaží skloubit své subkulturní záliby s dospělým životem a mezi významné rozhodnutí patří i volba zaměstnání. Rodiče často apelují na své děti, aby věnovaly více času studiu než subkultuře, aby v budoucnu mohly získat dobré zaměstnání a také varují před trvalými tělesnými změnami, jako je piercing či tetování, které by jim mohly bránit v získání práce. Ve většině případů musí nositelé subkultury přizpůsobit svůj vzhled a praktiky svému zaměstnání, ale existují však šťastlivci, kteří dokáží spojit své zájmy a zaměstnání v jedno. Na první pohled se zdá rozdíl mezi prací a subkulturou markantní. K subkultuře patří zábava a pocit svobody, zatímco práce bývá spojována s všedností a nudou. Pokud si člověk však najde zaměstnání spojené se subkulturou může být právě znalost subkultury či patřičný vzhled spíše výhodou než překážkou. Nositelé subkultur mohou zakládat své vlastní značky nebo vedou přednášky na témata spojené se subkulturou. Také se mohou realizovat ve filmové či herní produkci, mohou být profesionální hudebníci, promotéři, majitelé nahrávacích společností nebo figurovat v dalších zaměstnáních spojených se subkulturou (Haenfler, 2014, s. 146–150).

2.2.3 Stárnoucí tělo

S přibývajícím věkem se objevují fyzické známky stárnutí a v naší kultuře je stárnoucí tělo spojováno s jistým očekáváním. Je očekáváno, že se člověk bude chovat přiměřeně svému věku a například *moshing* se zdá jako nevhodný pro staršího člověka. Obecně platí, že se starší nositelé postupně přesouvají z předních řad na akcích do zadní části místnosti a nakonec i z místnosti. Fonorow (1997) říká, že čím je člověk blíže kapele, tím více

vyjadřuje svoji loajalitu. Stárnoucí tělo vytváří tedy nejen fyzické omezení, ale také symbolické hranice kolem subkulturní participace. Starší fanoušci také omezují pití alkoholu a mírní se v tanci, protože jejich výdrž klesá a doba zotavení po koncertu roste. Není to však pravidlem, aby se participace snižovala (Haenfler, 2014, s. 143-144).

Stejně jako společnost očekává, že se člověk bude chovat přiměřeně věku, tak také očekává, že věku bude odpovídat i vzhled. Vzhled může být jedním z důvodů proč populární media a mnoho výzkumníků často spojují subkultury s mládeží. Mladší nositelé se ve většině případů oblékají výrazněji a tím jsou viditelnější než starší nositelé. To, že jsou starší nositelé méně viditelnější, ale neznamená, že opouštějí svoji subkulturní identitu. Mohou sice mírnit svůj styl, ale naopak se mohou více zaměřovat na subkulturní hodnoty a praktiky. Andes (1998) tento přechod nazývá *transcendenci*. Není však pravidlem, aby každý nositel subkultury s přibývajícím věkem ubíral ze své image. Taylor (2012) říká, že přes očekávání společnosti, že se člověk bude chovat přiměřeně svému věku, mění lidé místo svého vzhledu to, jak oni sami vnímají dospělost, aby si zajistili pokračující účast (Haenfler, 2014, s. 140-144).

3. METODOLOGIE

3.1 Téma výzkumného projektu, výzkumný problém a výzkumné otázky

Tato bakalářská práce se zabývá tematikou stárnutí v subkulturách. Subkultury bývají často spojovány s mládeží, a to i přes to, že velkou část nebo v některých případech i většinu subkultury tvoří právě starší věková skupina, která se již neřadí mezi mládež. Konkrétně se jedná o subkulturu metalovou, protože moji rodiče jsou dlouholetými členy této subkultury a je mi tedy tato subkultura blízká. Mým cílem je zjistit, **jak starší metalisté reflektují proměny svého působení v metalové subkultuře** a na to se budu snažit najít odpověď pomocí následujících výzkumných otázek.

Výzkumné otázky:

- *Jak reflektují proměny svého vizuálního stylu?*
- *Jak reflektují proměny své participace?*
- *Jak dokázali sladit aspekty dospělosti se svými subkulturními zájmy?*

3.2 Výzkumná strategie a technika sběru dat

Pro tento výzkum jsem si zvolila kvalitativní výzkumnou strategii, protože mým cílem je porozumět tomu, jak sami informátoři reflektují proměny svého působení v subkultuře a získat tím jedinečnou subjektivní výpověď a dosáhnout tak emické perspektivy. Tento druh výzkumu je pro moji bakalářskou práci vhodný, protože chci získat informace o tom, jak prožívali svůj život ve spojení s metalovou subkulturou a tyto informace se nedají získat jinde než z vyprávění daných osob. Chci totiž sledovat to, jak konstruují své subjektivní zkušenosti a jak skrze narativní rozhovor dávají významy událostem a jevům v kontextu jejich vlastního života (Zandlová, 2019, s. 320). Snažila jsem se tedy najít všechny jevy, které se v metalové subkultuře vyskytují a pak je interpretovat, což znamená, že jsem nacházela struktury, vazby a pravidelnosti (Heřmanský, 2019, s. 441-443). Nechtěla jsem, aby byl výzkum pouze povrchový, ale šel do hloubky a já tak získala větší vhled a porozumění problému. Kvalitativní strategie výzkumu využívá induktivní přístup, tedy jde od konkrétního k obecnému. Vyznačuje se také svojí flexibilitou, která mi umožňovala reagovat na nové podněty a situace. (Novotná, 2019, s. 262-278). Vzorek, sběr dat a jejich analýza a interpretace probíhaly současně (Novotná, 2019, s. 313).

Jakožto techniku sběru dat jsem zvolila narativní rozhovor. Tento druh rozhovoru spočívá ve vyprávění příběhu narátorem s minimálním zasahováním do narativu ze strany

tazatele. Úkolem tazatele, tedy mým úkolem, je začít rozhovor otázkou tak, abych neovlivnila narátora a pak jen povzbuzovat jeho vyprávění a projevovat zájem o to, co říká a vytvářet tak atmosféru, ve které se bude cítit uvolněný. Vyprávění narátora není prožitá realita, ale skrze toto vyprávění narátor tvoří významy, které jsou interpretací toho, co si narátor zapamatoval a co nám chtěl sdělit. V mém výzkumu se jedná o biografické narativní rozhovory, které následně byly doplněny otázkami pro vyjasnění či doplnění narativu a připravenými polostrukturovanými otázkami. Jednou z výhod narativu je, že informátorovi je ponechána volnost ve vyprávění a v průběhu analýzy tak můžeme odkrývat subjektivní významové struktury a dosáhnou tak emické perspektivy. Tento druh rozhovoru je však velice závislý na schopnosti narátora vyprávět a také na mé schopnosti povzbuzovat narátora k vyprávění, aniž bych rozhovor jakkoliv ovlivňovala (Zandlová, 2019, s. 328). Vedle narativních a polostrukturovaných rozhovorů byly v práci využity i neformální rozhovory, tedy rozhovory, které nejsou předem připravené a odehrávají se v rámci přirozených sociálních interakcí (Zandlová, 2019, s. 326). Tento druh rozhovoru jsem využila zejména s mými rodiči, kteří byli mezi informátory.

3.3 Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Jako výběrovou strategii jsem si zvolila účelový výběr. Vzorek jsem tedy vybírala s ohledem na výzkumný problém podle předem daných kritérií, protože se jedná o sociální jev ve vymezené sociální skupině. Jako techniku konstrukce vzorku jsem si zvolila účelové vzorkování. Aby vzorek zastupoval výzkumný problém, musí splňovat předem stanovená kritéria. Pro můj výzkum to byl zajisté věk. Chtěla jsem zkoumat starší nositele subkultury, tedy ty, kteří se již neřadí mezi mládež a věkovou hranici jsem si stanovila na padesát let a více. Bohužel jsem narazila na problém sehnat informátory, kteří by splňovali tuto věkovou kategorii a musela jsem ji snížit, protože jeden z informátorů byl mladší padesáti let. Tedy jsem hranici upravila a věk informátorů se pohybuje mezi čtyřiceti osmi až šedesáti lety. Samozřejmostí je také příslušnost k metalové subkultuře v České republice. Důležitý faktor byl také stupeň angažovanosti nositele subkultury. Pokusila jsem se vyloučit tzv. „pozéry“, tedy ty, kteří sledují spíše módní trend, než aby pro ně subkultura měla hlubší význam. Zaměřila jsem tedy na aktivní a pasivní nositele metalové subkultury. Informátoři se tedy shodovali ve významných charakteristikách, a proto se jedná o homogenní vzorek (Novotná, 2019, s. 294-299). Velikost vzorku jsem zvolila šest informátorů, aby měla sebraná data relevantní výpovědní hodnotu a zároveň jsem byla schopna výzkum provést a analyzovat sebraná data, protože analyzovat narativní rozhovory je poměrně náročné (Novotná, 2019,

s. 276). Subkultury jsou často také spojovány spíše s muži, a tak mi přišlo zajímavé pokusit se o genderově vyvážený vzorek, což se i povedlo a vzorek tedy tvoří tři muži a tři ženy.

Rozhovory probíhaly na předem domluveném místě, které jsem vybírala s ohledem na formu zaznamenávání. Všichni moji informátoři souhlasili s nahráváním na diktafon, takže bylo potřeba klidné prostředí, kde není hluk, a tedy jsem se rozhodla rozhovory provádět u sebe doma nebo v jednom případě u informátora doma. Představování mé osoby nebylo v mém výzkumu potřebné, protože se se všemi informátory znám. Takže jsem rovnou začala s představováním výzkumu, seznámila jsem informátora s etickými zásadami výzkumu a požádala jsem o svolení k nahrávání. Pokud by došlo k odmítnutí nahrávání byla jsem připravená rozhovor si zapisovat a po skončení rozhovor zrekonstruovat, což naštěstí nebylo potřeba. Poznámkový blok jsem ale využila na poznamenávání myšlenek a otázek během narativů. Při tomto druhu výzkumu záleží na situovanosti, konstruovanosti a interakci i na osobních charakteristikách mé osoby. Snažila jsem se tedy působit příjemně a navodit celkově takovou atmosféru, aby se informátor cítil dobře a měl pocit, že jde o rozhovor dvou rovnocenných partnerů nikoli o výslech. Snažila jsem se, aby bylo vidět, že o to, co říkají mám opravdu zájem a zároveň jsem se snažila působit neutrálně, abych svým chováním neovlivnila informátorovu výpověď. Oblečení jsem volila neformální, tedy oblečení, ve kterém mě informátoři běžně vidají, abych je nevyvedla z míry a před začátkem rozhovoru jsem zkontrolovala, že nahrávací zařízení funguje tak, jak má a pro jistotu jsem využila dvě nahrávací zařízení zároveň, abych měla záložní zdroj, kdyby se s jedním z nahrávacích zařízení něco stalo (Zandlová, 2019, s 317-342).

Vzorek v tomto výzkumu je tvořen aktéry z Dobříše a okolí, kteří zároveň tvoří skupinu přátel. Jedná se tedy o informátory, kteří se vzájemně znají a byli vybráni záměrně. Moji rodiče, dlouholetí metalisté, mají kolem sebe skupinu přátel, o kterých vím, že jsou dlouhodobě nositelé metalové subkultury, tedy jsem této situace využila a zvolila jsem aktéry, které znám přes mé rodiče. Vzorek v tomto výzkumu tedy tvoří skupina dlouholetých přátel, včetně mých rodičů, kteří spolu prožívali mládí na Dobříšsku, kde mezi nimi vznikaly základní vazby, které se udržely až do současnosti. Informátorka č. 1 a informátor č. 2 tvoří manželský pár a stejně tomu je u informátorky č. 4 a informátora č. 5.

3.4 Analytické postupy

V kvalitativním výzkumu není analýza na rozdíl od kvantitativního výzkumu jednou z pozdějších fází výzkumu, ale prostupuje celý výzkum již od prvního dne výzkumu až do jeho konce. Jelikož se v kvalitativním výzkumu pracuje s velkým množstvím dat, je

důležité nalézat významy za výpověďmi, ve kterých jsou skryty a odlišovat, která data jsou pro náš výzkum důležitá. V průběhu výzkumu se měnil poměr času, který jsem věnovala tvorbě dat a jejich analýze tak, že na počátku jsem data spíše tvořila a ke konci jsem je převážně analyzovala (Heřmanský, 2019, s. 418-422). Prvním krokem analýzy je vizualizace dat, takže jsem nahrané rozhovory přepsala a pro přepis jsem si zvolila komentovanou transkripci, která zachycuje i nonverbální projevy informátora, aby mi neunikly věci, které by mohly být důležité. Rozhovory jsem přepisovala co nejdříve po skončení rozhovoru (Zandlová, 2019, s. 345-349) a ke každému narativu jsem napsala důležité informace o informátorovi. Pro analýzu jsem použila kódování a poznámkování, které se samozřejmě neobešlo bez opakovaného pročítání. Pomocí kombinace induktivního a deduktivního kódování jsem kódovala relevantní jevy k mému tématu. Zároveň jsem si vedla kódovací knihu a zapisovala jsem si poznámky. Díky těmto analytickým postupům jsem měla možnost v datech nalézat vzorce, stejnosti a pravidelnosti a ty jsem se snažila interpretovat (Heřmanský, 2019, s. 421-442).

3.5 Reflexe výzkumu

Musela jsem vzít v potaz, že v každém výzkumu hrají roli faktory, které mohou negativně nebo pozitivně ovlivnit jeho průběh. U této bakalářské práce to byl zajisté věk, blízký vztah s informátory a to, že vstupuji do terénu jako outsider. Do terénu jsem vstupovala jako outsider, protože sama sebe za součást metalové subkultury nepovažuji. Proto jsem měla od tématu odstup a všímala jsem si i věci, které by mohl insider považovat za samozřejmé a díky mému blízkému vztahu s informátory jsem měla výhody, jakými většinou disponuje insider, jako je jejich důvěra a základní znalosti o této subkultuře, které jsem prohloubila studiem literatury. Samozřejmě jsem počítala i s tím, že právě blízký vztah, který mi otevírá dveře k tomuto výzkumu, by mohl být i překážkou v tom smyslu, že informátoři by se mohli stydět některé věci říct. Další úskalí, které se pojí s tím, že informátory dlouho znám, je také to, že jsme spolu spoustu věcí zažili a hodně věcí o informátorech vím, takže je mohou považovat za samozřejmé a počítají s tím, že je vím a oni je říkat nemusí. Z počátku jsem se obávala i mého nízkého věku a toho, že v kombinaci s tím, že mě informátoři znají od mého narození, mě mohou považovat za dítě a může tak dojít k zamlčení některých informací. Ve finále mi velký věkový rozdíl přišel spíše jako výhoda, protože v narativech mých informátorů hrál podstatnou roli dřívější politický režim a státní převrat, který jsem já nezažila, a tedy se mi snažili více přiblížit jejich situaci v té době, než by se snažili, kdyby před nimi seděl někdo v jejich věku. Můj vzorek tvořili

jak ženy, tak muži a vzhledem k tématice nepovažuji svůj gender za důležitý faktor, který by výzkum mohl ovlivnit.

3.6 Etické otázky výzkumu

Při výzkumu jsem se řídila podle etických zásad výzkumu v sociálních vědách. Před začátkem rozhovoru jsem každého z účastníků informovala o mém výzkumu, o jeho průběhu, o zadavateli a každý informátor byl také srozuměn, že jeho participace na tomto projektu je zcela dobrovolná a může svou účast na něm kdykoli přerušit. Informátoři byli také ujištěni, že veškerá data budou anonymní a budou využita pro účely této bakalářské práce a nebudou vydána dalším osobám. Protože mezi informátory jsou i moji rodiče, rozhodla jsem se nevyužívat přezdívky ani křestní jména a informátoři jsou označováni čísly. Moji informátoři souhlasili s nahráváním rozhovoru. Proto jsem je požádala o souhlas v ústní podobě a ujistila je, že nahrávka bude sloužit jen pro mě, abych rozhovor mohla přepsat a dále se bude pracovat jen s přepsanou verzí rozhovoru, což napomohlo k většímu uvolnění informátorů během rozhovoru. Narativní rozhovory jsou pro informátory o něco náročnější než rozhovory polostrukturované. Proto jsem se během rozhovorů snažila navodit příjemnou atmosféru a vyjadřovat zájem, aby se cítili dobře a nebáli se mluvit. Během rozhovoru jsem se snažila klást otázky citlivě, abych svým informátorům nezpůsobila žádnou újmu (Zandlová a Šťovíčková Jantulová, 2019, s. 62-76).

4. EMPIRICKÁ ČÁST

4.1 Proměny vizuálního stylu

Většina informátorů se s metalovou hudbou a s ní spojeným vizuálním stylem setkala již na základní škole, popřípadě na střední škole či učilišti. Chtěli se svým vzhledem vymezovat vůči většinové společnosti, což by odpovídalo fázi rebelie, kterou popisuje Andes (1998) ve vztahu k punkové subkultuře, kdy nositelé punkové subkultury chtějí šokovat ty, které považují za normální – tedy své rodiče, vrstevníky nebo učitele.

„Já sem nosil džísku a džíny, a to mi úplně stačilo. Takový ty náramky s těma hrotama a takový ty normální věci, to jo. No, normální, pro nás je to normální, samozřejmě třeba pro rodiče to bylo nepředstavitelný, ty říkali, že sem blázen, že vypadám, jak když sem utekl od kolotoče...“ (Informátor č. 2–52 let)

V tomto období jsou jedny z největších autorit v životě informátorů rodiče a učitelé a dochází k proměně vizuálního stylu. Důraz byl kladen na jinakost a originalitu, skrze kterou se snaží vymezit vůči autoritám a odlišovat se tak od většinové společnosti.

„Samozřejmost tam byly nášivky a měli jsme i sítotisk. Kamarád pracoval na ZATu, tak tam měli sítotisk, tak nám udělal na džísky Ozzyho Osborna, tam nám to vytiskl na záda. Tak to jsme měli na těch džískách, to bylo super, to nikdo neměl.“ (Informátor č. 2–52 let)

V mládí informátorů měli velký vliv na vizuální styl informátorů rodiče. Informátoři byli kvůli nízkému věku finančně závislí na rodičích a rodiče tedy rozhodovali o pořízení nového oděvu.

„No jasně, že to člověk neměl na chvíli. To člověk nosil, dokud se to nerozpadlo a pak si pořídil novou, když to rodičům bylo ženantní, že je vorvanej, tak mu koupili nový no.“ (Informátor č. 2–52 let)

Vymezování pomocí vizuálního stylu vedlo často k represím a dochází tak například k ostříhání dlouhých vlasů u mužů ze strany rodičů, ať už v rámci povinné návštěvy holičství nebo i jako forma trestu.

„No a na základce to nás máma vostříhala. To jsme šli na zábavu v těch patnácti na silvestra, tam jsme se zmazali s bráchou a máma nás normálně za trest vostříhala. To bylo teda pro nás jako obrovské trest, protože dlouhý vlasy v té době to byla povinnost pro metaláka.“ (Informátor č. 5–48 let)

Velký vliv na vizuální styl můžeme zaznamenat ve školním prostředí a většina informátorů přisuzuje tato omezení tomu, že v řadách učitelů byli příznivci komunistického

režimu. Školní zařízení vytvářela určitý rámec norem, který se od informátorů očekával a jinakost, kterou se skrze vizuální styl snažili demonstrovat, byla učiteli potlačována. Tlak autorit tím pádem vedl ke změnám ve vizuálním stylu a k těmto změnám docházelo nejen kvůli nízkému věku informátorů, ale také vlivem politického režimu, jehož byli učitelé zastánci. Docházelo k zákazu líčení u žen a k omezování výběru oděvu. Jediný povolený prvek, kterým by informátoři mohli odkazovat na svou subkulturní identitu byly džínové kalhoty, které musely splňovat dané podmínky, aby byly vhodné pro školní prostředí.

„No, s tím ve škole byl problém, no. To nechtěli, abysme nosili vůbec trička s obrázkama, ať tam bylo cokoliv, tak to vadilo. Nesměly se nosit kšandy do školy, to jim taky strašně vadilo, ty kšandy, komunistům. No a džínsky, to jim samozřejmě taky vadilo. Džíny, to tak ňák respektovali džíny, to jim tak nevadilo, ale nesměly bejt vorvaný nebo nějaký roztrhaný. Musely být takový trošku no, aby vypadaly, ale džínsky to jim vadilo. Ono jim vadilo v podstatě všechno komunistům.“ (Informátor č. 2–52 let)

U mužů docházelo k nuceným návštěvám holičství, ale úprava vlasů ve školním prostředí se nevyhýbá ani ženám. U žen nedochází k trvalé změně jako u mužů, ale dochází pouze k vypletení doplňků z vlasů nebo k povinnému nošení sponek, aby ženám nepadaly vlasy do obličeje.

„No, to jim i vadilo, že nosim vlasy, že mi padaj do očí, to sem musela nosit sponky.“ Informátorka č. 4–52 let)

Informátoři se snažili hledat způsoby, jak vyjádřit svou subkulturní identitu prostřednictvím vizuálního stylu, aniž by je čekal postih. Této rovnováhy dosahovali tím, že svůj vizuální styl omezovali v rámci školního prostředí, ale v mimoškolním prostředí naopak docházelo k jeho zvýrazňování.

„Já jsem chtěla říct k tomu malování. My jsme se ve škole nesměli malovat, takže to bylo jenom tak šmrncnout řasy, ale když se někam šlo, tak to se člověk zmaloval.“ (Informátorka č. 6–60 let)

Vlivem komunistického režimu byl výběr oděvu velmi omezený a zároveň cena tohoto zboží byla velice vysoká. Oděv, kterým by mohli demonstrovat svou subkulturní identitu se sháněl převážně v obchodním řetězci Tuzex. Jednalo se přednostně o džínové kalhoty nebo bundy a nákup v tomto obchodním řetězci byl poměrně složitý. V Tuzexu se muselo platit valutami, tedy cizí západní měnou nebo speciálními poukázkami, které se nazývaly bony. Překážkou byla tedy nejen vysoká cena, ale také získání prostředků k platbě.

„No, to nebylo jen tak, že si tam zajdeš a nakoupíš. To si musela sehnat ty bony, že jo. To se shánělo různě po hospodách a tak. My jsme měli sousedku a ta pracovala na zámku, takže

ta je tam vždycky vykšeftila od těch spisovatelů. No a když sis pak šla něco koupit do toho Tuzexu a chybělo ti, tak jsi kolem Tuzexu hledala veksláky, který ty bony prodávali, ale za víc než normálně, že jo.“ (Informátor č. 2–52 let)

Vysoká cena zboží, finanční závislost informátorů na rodičích a také obtížnost získání platebních prostředků vedla k tomu, že rodiče stále disponovali vlivem na jejich vizuální styl. Tento vliv se vytrácí až s nástupem informátorů do zaměstnání.

„...to už potom jsem si i po škole dojela koupit bundu do Tuzexu, šmarja, já sem za ní tenkrát dala skoro celou výplatu. Naši z toho měli tenkrát málem infarkt jo. Všechno bylo nedostupný a my jsme si toho hrozně vážili...“ (Informátorka č. 4–52 let)

Mezi další místa, kde se oděv sháněl patřily také černé burzy nebo se pro něj jezdilo do zahraničí, převážně do Budapešti do obchodu Hanky-Panky a také do Polska. Dovážely se pruhované kalhoty, trika s kapelami a také doplňky, jako například opasky zdobené cvoky nebo patronami a náramky s pyramidami nebo špičatými kužely. Zboží dovezené z ciziny se často přeprodovalo mezi známými nebo na černých burzách.

„Nosili jsme klasiku – džísku. Když jsem jí sehnal v té době, tak to bylo skvělý. U nás v té době to nebylo jako si dojet do krámu a koupit si džísku. Zaprvý jsme na to neměli a za druhý jako ty džísky nebyly, takže se jezdilo do Tuzíku anebo se kupovaly od známejch, od kámošů. Já sem tenkrát koupil nějakou džísku myslim i na burze a tam my jsme vždycky přijeli a nakoupili jsme nějaký věci co šly, nášivky, trička,“ (Informátor č. 5–48 let)

„...tak jsme vyrazili do Maďarska, že si tam nakoupíme věci, oblečení metalový a tohle v tom Hanky-Panky krámu, kterej byl snad jedinej tady ve střední Evropě, kde měli úplně všechno, no, a opravdu to tam měli. Jako byli jsme tenkrát vyvalený, když jsme to viděli no, takže tam jsme si fakt přivezli jako pruhovaný kalhoty, trička s kapelama...Jako tohohle, kdo se chtěl tam vybavit, tak samozřejmě sis koupila náramky na ruce s těma pyramidama, pásy a takovýhle věci, jo a ještě jsme samozřejmě vezli i tady některejm kamarádům vocad' nějaký věci a toho fakt jsme měli tenkrát úplně neuvěřitelně nakoupíno...“ (Informátor č. 3–54 let)

Vliv na vizuální styl ze strany komunistického režimu i ze strany rodičů se informátoři snažili zmírnit pomocí DIY praktik. Jak jsem avizovala již v teoretické části mé práce, mezi běžné praktiky v metalové subkultuře patří přišívání nášivek, kovových cvoků a psaní nápisů na oděv. Mezi další praktiky, které se objevily v narativech mých informátorů, patří také prostřihování oděvu nebo zužování a obarvování džínových kalhot. Džínové kalhoty a bundy se záměrně odíraly kartáčem nebo smirkovým papírem, aby působily obnošeně a mezi zajímavé praktiky patří i zmínka o sítotisku, který můžeme vidět na obrázku č. 1. Vytvářely

se také šablony, přes které se tvořily obrazce a nápisy na džínové bundy nebo na trika a ze starých džínových kalhot se zhotovovaly tašky tzv. somračky.

Obrázek č. 1 - Sítotisk na džínové bundě informátora č. 2 (foto: autorka)

„Já si pamatuju, jak jsem si to ještě tenkrát odírala kartáčem, aby to bylo takový trošku jetý, aby to nebylo úplně jako nový. Já jsem tenkrát i dělala šablony, protože na jako úplně nášivky jsme neměli. Ty měli spíš ty starší. My jsme se k nim ani nedostali, takže jsem dělali pěkně šablony a stříkali jsme to normálně barvou ve spreji. Já sem dělala pro kluky všechno možný - lebky, nápisy kapel a tak, no. A samozřejmě to jsme byly za hvězdy s holkama, že jo, to bylo takový hezký období a stříkalo se to i na trička. Já sem samozřejmě jako chtěla nějaký výstřelek, tak jsem si tenkrát koupila takový opraný rifle a ty rifle jsem si obarvila na červeno nebo sem je přešívala, našívala jsem si na ně kůžičky a tak. Nic nebylo v obchodech, takže kdo co uměl, tak zdokonaloval, a to dělali i kluci, taky si to přebarvili, prostříhali, ušili a tak...“ (Informátorka č. 4–52 let)

DIY praktiky se nemusí týkat jen samotného oděvu, ale mohou se objevovat i v souvislosti s vlasy. Jednalo se o praktiky jako například vplétání kožených odstřížků nebo čistících drátků na dýmky do vlasů. Tyto praktiky se v narativech objevují u žen, což přisuzují tomu, že ženy musely vyvinout větší úsilí, aby demonstrovaly svou subkulturní identitu a jinakost, protože u mužů byly dlouhé vlasy vnímány jako prostředek vzdoru,

ale u žen dlouhé vlasy odpovídaly běžným kulturním normám feminity a ženy se tak uchýlovaly k DIY praktikám, aby se svými vlasy vymezily vůči autoritám.

„Třeba tenkrát jsem přišla k panu profesorovi do kabinetu a on kouřil dýmku a měl takovýty čistítka na stole a říkám: ‚Jé, kdeste to koupil?‘ a on, že jsou to čistítka na dýmky a prodávaj se to v trafice. Šup běžela jsem do trafiky, nabarvila jsem si je na fialovo a zaplejtala jsem si to do vlasů. Těma vlasama sem teda dost pobuřovala no.“ (Informátorka č. 6–60 let)

Výrazný vliv na vizuální styl měla v mládí informátorů i lokalita. Město Dobříš mívalo jedny z největších rukavičkářských závodů v Evropě a v narativech mých informátorů hrály důležitou roli, jakožto zdroj kůže, která se využívala k DIY praktikám. Jedna z informátorek byla sama zaměstnankyní v rukavičkářských závodech a v dalších případech se kůže z rukavičkářských závodů získávala přes příbuzné. Většinou se jednalo o odstřížky, které by neměly jiné využití a informátoři z nich vyráběli náramky, nosili je na krku, vplétali je do vlasů nebo si jimi zdobili džínové kalhoty. Pokud se podařilo získat i větší kůže, nechávali si z nich šít bundy, popřípadě si je ušili sami.

„Já jsem se učila jako šička ve škole, tak jsem si šila všechny možný věci. Já si pamatuju, že jsem dělala i pásky na ruce sem šila kožený, to já jsem úplně nenosila, ale hodně to v tu dobu frčelo. Hlavně kluci to nosili i na krku. A i do vlasů se to vplejtalo. Samozřejmě ta móda, tak to k tomu patřilo. Ten styl toho, že my jsme byli ty metalový děti, že jo. Takže kožený bundy, no, jelikož kožená bunda pro nás nebyla, úplně sis jí nemohla koupit, leda v Tuzexu za strašný peníze, tak jsem si pár bund vlastně ušila, no a chtěla jsem si vydělat nějakou kačku, tak sem vlastně takhle začala i šít oblečení, kožený tašky sem šila, somračky, těch sem se teda jako našila hodně, no a různý i peněženky a tak.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Můžeme tedy vidět, že na vizuální styl informátorů měl v jejich mládí velký vliv komunistický režim. Změny, které se pojí se Sametovou revolucí a státním převratem vedou ke změnám ve vizuálním stylu informátorů. Do tehdejšího Československa se začalo dovážet zboží, které bylo dříve obtížné sehnat a stalo se tak běžným a informátoři neměli potřebu si tuto nedostupnost nahrazovat DIY praktikami.

„...to se změnilo po těch devadesátkách, to sem přišlo množství všeho a tím se změnila i ta dostupnost oblečení. Já sem šila hodně i na dceru, když byla malá, protože těch věci nebylo tolik, ale čím to bylo dostupnější, tak tady začaly bejt obchodáky, velkej sortiment, takže já sem úplně přestala šít. Už tady všechno bylo, takže už jsme neměla tu potřebu.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Výzkumy, ze kterých tato práce vychází, jsou zahraniční, kde byla situace jiná, a proto jsem nenarazila na zmínky o základní vojenské službě. V České republice bylo absolvování

základní vojenské služby povinné a bylo prezentováno jako důkaz toho, že se z chlapce stává muž a s tím, že základní vojenská služba byla povinná by se dala považovat za nevyhnutelný aspekt dospělosti platný minimálně pro informátory – muže. Jedním z charakteristických rysů nositelů metalové subkultury jsou dlouhé vlasy a při nástupu na základní vojenskou službu dochází k jejich ostříhání, tedy dochází k první změně ve vizuálním stylu vlivem základní vojenské služby. Povšimla jsme si, že informátoři, kteří nosí vlasy i v dnešní době dlouhé, tuto změnu nesli o něco hůře než informátor, který nosí dnes vlasy krátké.

„No, pak jsme všichni museli jít na vojnu, časem, no a tam už to taková hitparáda nebyla. To nás všechny ostříhali jako blbce a udělali z nás masu zase no, o to jim šlo, o to jim šlo komunistům. No, a tak po vojně jsme se zase vrátili do starých kolejí a v tom metalu jsme pokračovali furt dál. To člověka neopustí jen tak. To ho drží na celý život. Takže od té doby mám odpor ke stříhání teda no.“ (Informátor č. 2–52 let)

„Vojna pro nikoho z nás nebyla příjemná, ale zase na druhou stranu, prostě z kluků udělá chlapy, tak to prostě je. Důležitý je z toho si vzít to hezky. S těma vlasama se člověk prostě smíří, ale jsou i takový kteří to nesli fakt těžko, což si myslím že je takový, já nevím, prostě člověk by se neměl upínat jenom na ty vlasy prostě no.“ (Informátor č. 5–48 let)

Další změna pojící se k základní vojenské službě se týká oděvu. V době trvání základní vojenské služby byla povinnost nosit vojenskou uniformu i v čase, kdy voják dostane povolení k opuštění kasáren. Nemohli tedy využívat svůj vizuální styl v prostředí kasáren ani mimo ně a hledali způsob, jak vyjádřit svou subkulturní identitu. U všech informátorů dochází k ignorování nařízení povinného nošení uniformy mimo kasárny a informátoři se převlékali do civilního oděvu, který jejich metalovou identitu demonstroval.

„Pak samozřejmě sme měli opušťák, dovolenou, jeli sme domu, tak samozřejmě neexistovaly žádný vojenský hadry, že jo, okamžitě sme se převlíkli.“ (Informátor č. 3–54 let)

Jedním z aspektů dospělosti, který s věkem přichází, je založení rodiny. Příchod partnera/partnerky a dětí se u mých informátorů objevil, ale ve vztahu k jejich vizuálnímu stylu ho nepovažují za ovlivňující faktor.

„To, že mám děti na to nemělo žádnéj vliv. I když já sem vlastně šel brzo na to na vojnu, takže tam mě vylepali úplně dohola, takže to byla zásadní změna, ale za to nemohli děti, ale to byla ta vojna.“ (Informátor č. 2–52 let)

Další z nevyhnutelných aspektů dospělosti, který přichází se zvyšujícím se věkem, je práce. Informátoři, kteří mají či v minulosti měli vlastní podniky, reflektují v období po pádu komunistického režimu větší volnost ve volbě stylu odívání.

„Já sem dlouhý léta dělal na sebe, na živnost, takže jsem si mohl určit, jak já budu vypadat, že jo. A protože sem vědel, že nemusím vypadat jako manažer z nějaký firmy, když jdu mezi lidi, který prodávaj auta a sou tam v kraťasech a tričkách...“ (Informátor č. 3–54 let)

Ale i u tohoto typu kariéry se můžeme setkat se změnou vizuálního stylu v souvislosti s prací u informátora č. 5. I přes pád komunistického režimu byly ve společnosti zakořeněné staré hodnoty a nepřímý vliv režimu byl tak stále patrný. Informátor se podvolil tlaku normativní vizáže a ostříhal si své dlouhé vlasy.

„Já dělám sám na sebe, takže sám rozhoduju o tom, co budu nosit, ale vlastně, když jsem šel podnikat, tak to jsem se sám ostříhal, protože sem šel podnikat a chtěl jsem získat velký firmy, takže tam byl takovej ústupek kvůli práci. Dneska už by to tak nebylo, protože když já sem tak začal, tak vlastně tam furt bylo zažitý to starý a ty lidi tam na tebe koukali, že máš dlouhý vlasy, tak že to jako není úplně reprezentativní. Jak měl někdo dlouhý vlasy, tak byl prostě hašišák, mánička.“ (Informátor č. 5–48 let)

V případě zaměstnání můžeme pozorovat vliv zaměstnavatele na vizuální styl informátorů, který je omezen firemním dresscodem.

„Ted, když sem zaměstnanej, tak samozřejmě musím dodržovat nějaký pracovní oblečení, že jo, tak někdo, kdo dělá v továrně, v dílně, tak musí bejt v montérkách, tak my holt musíme bejt v tý bílý košili a v těch tesilkách.“ (Informátor č. 3–54 let)

„Jo, já sem pracovala s lidma, takže holt člověk musí dodržovat určitý kodex odívání. Prostě to bude a nesmíte, nesměli jsme nosit mini sukně nebo trička na ramínka.“ (Informátorka č. 6–60 let)

U některých informátorů se tento vliv neobjevuje, protože záleží na situaci a druhu zaměstnání či podnikání. Objevuje se zde také vliv, který není způsoben zaměstnavatelem, ale je iniciován ze strany informátorů. Přizpůsobují svůj vzhled nejen praktičnosti, ale také sami zvažují vhodnost svého vizuálního stylu ve vztahu k věku. Hanfler (2014) říká, že s věkem nositelé subkultur často ubírají na svém vizuálním stylu, ale zmírnění image neznamená, že opouštějí svou subkulturní identitu.

„Do práce nosim vlasy v culíku. To je celý. Oblečení nosim furt stejný. Akorát ty vlasy nosim svázaný, protože to mi vadí v tý práci.“ (Informátor č. 2–52 let)

„...to učitě, najednou jsem se začala vnímat jinak. Dostala jsem se do jiný společnosti a je člověk taky starší, protože přece jen na tý škole tam jsme byli puberťáci a vnímali to úplně jinak a najednou, když jsme vyšli z tý školy a začali bejt mezi těma staršíma klasicky v práci, tak bych řekla, že to na mě mělo vliv. Né, že bych se chtěla oblíkat podle někoho, ale prostě, že jsme byli dospělí, takže se mi určitě změnil šatník, že ani se už kolikrát

ani nehodí bejt tak oblečená, jako sem chodila jako třeba v šestnácti, tak sem tak nechtěla chodit v devatenácti.“ (Informátorka č. 4–52 let)

S prací přichází do života informátorů také jejich vlastní peníze. Vliv rodičů, kteří dříve rozhodovali o oděvu informátorů s příchodem tohoto aspektu mizí a dochází tak k posílení jejich vizuálního stylu.

„Já jsem si vlastně vydělávala na učňáku, protože jsme měli praxe. Ale pak samozřejmě sem měla v práci víc, takže jsem si mohla něco našetřit. Nemusela jsem být závislá na rodičích a mohla jsem si třeba v Tuzexu něco koupit, že jo.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Vliv rodičů tedy může být nahrazený vlivem zaměstnavatele, který vytváří rámec norem, které se od zaměstnance očekávají a potlačování vizuálního stylu vede k tomu, že informátoři si kompenzují toto omezení tím, že demonstrují svou subkulturní identitu ve svém volném čase, jako tomu bylo u potlačování vizuálního stylu ve školních zařízeních.

„No, když jdu do práce, tak bych měl mít nějaký kalhoty od obleku, že jo, černý a bílou košili nejlépe, eventuelně sako nebo nějakou tmavou bundu, že jo, a samozřejmě černý, že jo, boty anebo polobotky, že jo, černý. A v tom teda normálně nevylezu mimo zaměstnání.“ (Informátor č. 3–54 let)

Další intervenující událostí v životě informátorů byl příchod pandemie COVID-19. I přes to, že všichni informátoři tvrdili, že na jejich vizuální styl neměla vliv, u jednoho z informátorů jsem zaznamenala změnu, která se pojí s povinným nošením ochranných pomůcek dýchacích cest. S příchodem pandemie se objevilo na trhu mnoho variant látkových roušek s různými motivy a rouška tedy může být přizpůsobena subkulturnímu stylu a může tak být prostředkem, kterým nositelé demonstrují svou subkulturní identitu.

„No, jako to oblíkání bylo furt stejný jako před covidem. Akorát ty roušky jsme museli začít nosit. To bylo votravný, ale jako daly se sehnat i celkem pěkný některý.“ (Informátor č. 2–52 let)

Obrázek č. 2 – Rouška s metalovými rohy informátora č. 2 (foto: autorka)

Informátoři i v dnešní době demonstrují svou subkulturní identitu. Nejčastějším prvkem jejich vizuálního stylu jsou džínové a kožené bundy a džínové kalhoty. Tyto prvky ale podléhají módním trendům a mění se tedy jejich střih.

„Dneska určitě moje nejoblíbenější oblečení jsou a vždycky byly rifle, prostě klasika. A další oblíbená věc je kožená bunda. Takže to zůstává. Akorát se teda změnil styl, ty střihy, ale jako ta oblíbenost je furt stejná.“ (Informátorka č. 4–52 let)

U mužů jsou stále oblíbené dlouhé vlasy, ale již nejsou „povinným“ prvkem jako tomu bývalo v mládí informátorů. Jeden z informátorů také poukazuje na to, že vlasy pro něj nejsou pouhým prvkem vizuálního stylu, ale také jimi vyjadřuje svou ideologii – jsou pro něj symbolem svobody, která mu v době komunistického režimu byla upírána.

“Třeba spousta lidí se ostříhalo nebo, no, vyplešlo, jako já, ale já se nestříhám prostě. Pro mě je to symbol svobody a že si prostě můžu dělat to, co já uznám za vhodné a né, že mi to někdo bude lajnovat, jak to bude.“ (Informátor č. 2–52 let)

V mládí informátoři demonstrovali svou subkulturní identitu skrze vizuální styl každý den.

„...když sem na tu zábavu nebo koncert šel, tak jsem se stejně do těch hadrů oblék, do těch metalovejch jo, i když sem v nich už běžně nechodil jako před válkou. Třeba jsme šli každej

den ven v nich odpoledne, tak samozřejmě sem se do toho stejně oblík...“ (Informátor č. 3-54 let)

Oproti tomu dnes i přes to, že denně nosí prvky, kterými na svou subkulturní identitu odkazují, dochází k tomu, že s věkem utlumují svůj vizuální styl a není již tolik výrazný, jako tomu bývá u mladších nositelů subkultury (srov. Haenfler, 2014). Od každodenního vizuálního stylu se odlišuje vizáž při návštěvách subkulturních událostí, jako jsou například koncerty a festivaly, kdy dochází ke zdůrazňování metalové identity.

„... ale spíš jako si tyhle trička [trika metalových skupin] šetřím na ty zábavy, koncerty a festivaly no. Třeba ten náramek tam mám s těma hrotama a řetízek, že jo, a takovýhle věci.“ (Informátor č. 3–54 let)

4.2 Proměny participace

Jednou ze základních forem participace je poslech metalové hudby a může mít různé podoby. Jednou z podob tohoto druhu subkulturní participace je poslech metalové hudby z různých druhů audio a video nosičů. Další formou subkulturní participace je účast na metalových událostech, kde je přítomna živá hudba.

„Posloucháme to hlavně v autě, samozřejmě občas doma, když jsou tady oslavy, tak si pustíme, aby tady něco hrálo a posloucháme to, když někam vyrazíme na nějakou akci, když jsme někde s kámošema, tak tam ta hudba jede anebo když jedeme na nějakou zábavku, koncert, tak tam, na chalupě, hodně Rock radio, v podstatě všude.“ (Informátor č. 2–52 let)

U většiny informátorů dochází k prvnímu setkání s metalem právě skrze reprodukovanou hudbu na audio nosičích.

„Když sem už byla na škole, tak jsem se seznámila s partou kamarádů z Dobříše, kde jsme vlastně se scházeli po škole u rybníka nebo u kina a kluci tam nosili prostě kazeťáky, kde měli taky přehrávky. Takže jsme to poslouchali furt.“ (Informátorka č. 1–52 let)

I přes to, že poslech hudby z audio nosičů tvoří dlouhodobě zásadní složku jejich života, je zajímavé, že v některých částech jejich života dochází k útlumu tohoto druhu participace. Jeden z vlivů, který působil na poslech reprodukované hudby, byl komunistický režim. V mládí informátorů byla metalová hudba režimem potlačována a nebyla běžně dostupná. Informátoři tedy hledali strategie, jak LP desky nebo audio kazety získat. Jedním ze způsobů, jak nosiče s hudbou získat, bylo nakoupit je v zahraničí.

„...samozřejmě nějaký kazety originál jako si pamatuju, že do dneška to někde mám. Kazetu Grave Digger, a to je opravdu originál z toho Maďarska tam koupená jako, no a jako neuvěřitelný množství tam měli věci.“ (Informátor č. 3–54 let)

Další z možností, jak získat originální LP desky a audio kazety, byla návštěva černých burz, které byly režimem zakázané.

„...když si chtěla něco takovýhleho sehnat, sehnat to opravdu třeba jako v originále desku nebo originální kazetu nebo něco takovýho, tak si musela na burzu. Na černou burzu, která byla samozřejmě zakázaná, kterou každou chvíli policajti rozháněli, kde se ty místa po náky době vždycky měnily jo...“ (Informátor č. 3–54 let)

Na černých burzách se prodávalo jinak nedostupné zboží, které se vyznačovalo vysokou cenou. Mimo originálních LP desek a kazet se zde také daly sehnat metalové časopisy.

„...když jsi si chtěla tady nějakou literaturu, tak jediné tady na tý černý burze jo, časopis tenkrát Metal Hammer, že jo, vyloženě metalovej. Tak to sem občas si koupil na tý burze, ale opět, ty ceny byly naprosto nesmyslný. Dvě stě padesát korun třeba stál ten časopis. To i dneska česká verze stojí třeba nebo Spark stojí stovku jo a tenkrát dvě stě padesát korun. Když dneska jsou asi desetinásobný platy, že jo.“ (Informátor č. 3–54 let)

Kvůli jazykové bariéře však nebylo možné, aby informátoři pomocí časopisů zvyšovali svůj vtělený subkulturní kapitál ve formě vědomostí, ale byly pro ně důležité plakáty, které časopisy obsahovaly.

„No, to bylo v němčině nebo v angličtině. Tam byly hlavně důležitý ty plakáty, co jsme si pak mohli někam dát, že jo.“ (Informátor č. 2–52 let)

Vysoká cena audio nosičů a nízký věk informátorů vedl k tomu, že rodiče disponovali vlivem na tento druh participace. Informátoři tedy hledali způsoby, jak získat hudební nosiče s metalovou hudbou i přes finanční závislost na rodičích. Docházelo tedy k tomu, že informátoři si půjčovali audio kazety nebo LP desky od přátel a vytvářeli si kopie nahrávek.

„...pak už starší kluci jezdili na burzu do prahy a tam už dokázali sehnat dobrou muziku, která tady k sehnání běžně nebyla. Tam už se dala koupit obyčejná LP deska, ale ta stála třeba 300-400 tenkrát. Tak takhle jsme se dostali k prvním nějakým nahrávkám, který se musely ještě přehrávat. Z těch desek jsme to museli nahrávat na kazety a tak různě, abysme si to mohli pouštět taky.“ (Informátor č. 2–52 let)

U jednoho z informátorů dochází k tomu, že kopie nahrávek začal přeprodat a z pozice pasivního příznivce se tak přesouvá na post aktivního příznivce, protože přispívá k existenci subkultury ve svém okolí (srov. Smolík, 2017).

„Kamarád tenkrát měl spoustu nahrávek. Někde to od někoho sháněl, půjčoval si to, nahrával si to. Tak jsme se dostali k tomu, že jsme vlastně začali tyhlecty jeho nahrávky dál nahrávat a prodávali jsme je. Takže jsme na tom ještě jakoby něco vydělávali malinko. Bylo to vlastně jakoby v podstatě ze začátku ještě za komunistů, kdy to bylo takový rizikový, ale jako podařilo se nám jako něco i prodat a to, takže to sem právě tenkrát nahrával já. On to nosil a já sem koupil tenkrát věž, kde byl ten dvojkazeťák, kdes to tam prostě dala, zmáčkla, nahrálo se to, pak si to vyndala, dala si tam další a takhle sem třeba celý den to tam pouštěl, nahrával...“ (Informátor č. 3–54 let)

Na tento druh participace měl vliv také technologický pokrok. S technologickým pokrokem se u nás začaly prodávat i video kazety a informátoři tak mohli poprvé vidět záznam vystoupení zahraničních kapel.

„Někdo si dal práci a ze satelitu z MTV stáčet z těch metalovejch pořadů klipy a natočil toho třeba celou tu tříhodinovou kazetu. Takže to jako bylo perfektní, protože do té doby jsme to pořádně nevěděli, jak to vypadá v reálu, že jo, ten koncert takovýhle kapely cizí, to jsme vlastně viděli jakoby poprvé a ty klipy byly tenkrát pěkně dělaný, že jo. Dneska už je to prd, ale tenkrát to bylo jakoby prezence té kapely, že jo.“ (Informátor č. 3–54 let)

Na tomto druhu participace se projevovaly, mimo vlivu režimu a vlivu rodičů, také intervenující události a aspekty dospělosti, které omezily nebo posílily participaci informátorů v podobě poslechu audio nahrávek. První z intervenujících událostí, která ovlivnila subkulturní participaci informátorů, byl povinný nástup na základní vojenskou službu. Základní vojenská služba omezovala jejich přístup k hudbě a dochází tak k útlumu poslechu reprodukováné hudby. Informátoři hledali strategii, jak tomuto omezení zabránit a nejčastěji dochází k tomu, že informátoři ignorují zákaz přenosných přehrávačů v kasárnách a tajně je sebou přinášejí.

„V tom největším jakoby zapálení pro to samozřejmě tě poslali na vojnu, takže tam byl obrovskej útlum, ten jeden rok v podstatě úplnej. Tam jediný, co sis mohla pustit z tohohle, kazeťák, nic takovýho tam nesmělo bejt i když v tu dobu by to šlo, jako walkman už v tu dobu byl, že jo. Všecko to, to by si všechno mohla mít. To kdyby někdo našel, tak ti to vyhoděj, že jo. Takže to si nikdo nerisk, takže jediný, co se tam dalo poslouchat - rádio a to bylo i jedinej pořad, kde byl rockovej, ten byl Větrník a ten jsme poslouchali teda no, ale to bylo jednou za tejdén a to je jediný, cos tam jakoby byla schopná z té hudby zachytit. Pak

samozřejmě jsme měli opuštěák, dovolenou, jeli sme domu, tak samozřejmě neexistovaly žádný vojenský hadry, že jo, okamžitě sme se převlíkli a chodili sme pak na zábavy, že jo. To bylo jediný jako ten první rok z tý hudby, co se dalo no. Druhej rok samozřejmě to bylo už tam volnější a tím pádem už se dalo. Už jsme tam propašovali kazeťák. Už jsme si to dokázali vohlídat, takže už jsme si tam něco poslechli a shodou okolností tam přišel můj kamarád a ten vlastně tu hudbu poslouchal jakoby taky hodně, takže díky němu, kterej tam taky se snažil tahat prostě ty kazety, ty nahrávky, tak díky němu ten druhej rok už jsme trošku jako se tam jakoby pověnovali i tomuhle no.“ (Informátor č. 3–54 let)

Po příchodu ze základní vojenské služby u většiny informátorů dochází k nástupu do zaměstnání, což je jeden z aspektů dospělého života, který se objevuje se zvyšujícím se věkem. Samotné zaměstnání nemá vliv na participaci v podobě poslechu hudby z audionosičů, ale peníze, které se zaměstnáním přicházejí, pomáhají posilovat tento druh participace. Informátoři již nejsou finančně závislí na rodičích, vliv rodičů na jejich subkulturní participaci se vytrácí a informátoři mohou tedy své peníze investovat do LP desek či audiokazet.

„...najednou si měla nějaký peníze, když si nechtěla nějaký jiný blbosti, tak si je mohla věnovat na tohle a to sem předtim neměl, že jo, na tom učňáku, skutečně ta deska, když sem si ji koupil, tak to pro mě bylo prostě půlroční šetření jako jo a ted' sem si najednou mohl dovolit každej měsíc si něco koupit, jak na sebe, tak prostě tu kazetu, tak to cédéčko potom o něco později a to sem si prostě mohl dovolit jako jo, takže určitě to mělo obrovskej vliv a vlastně na to, že sem potom si vyloženě vopravdu kupoval a dával dohromady celý ty sbírky, tak na to mělo vliv to, že sem v jednu dobu vydělával fakt hodně a mohl sem si tohle dovolit, že jo.“ (Informátor č. 3–54 let)

Peníze mají také vliv na změnu místa, kde se tento druh participace odehrává. S příchodem peněz si informátoři pořídili automobily a dnes je to jedno z nejčastějších míst, kde se oddávají poslechu reprodukované hudby.

„Sednu do auta a musim tam prostě mít tuhle muziku.“ (Informátorka č. 6–60 let)

Další z aspektů dospělého života, který přichází do života informátorů je založení rodiny. O metalové hudbě je známo, že se vyznačuje svou hlasitostí a s příchodem dětí se u jednoho z informátorů objevuje omezení poslechu hudby v rámci domova, protože hudbu kvůli dítěti nemůže poslouchat v požadované hlasitosti.

„Doma poslouchám taky. Ale doma zase díky malýmu dítěti míň, samozřejmě ted'ka, protože já to nerad poslouchám potichu, takže ono to zase nemůže řvát, takže to jako jenom občas doma...“ (Informátor č. 3–54 let)

Na participaci informátorů měla, mimo již zmíněné aspekty, vliv také Sametová revoluce. Metalová hudba již nebyla režimem potlačována a se státním převratem mizí vliv komunistického režimu na participaci informátorů. Tato změna měla pozitivní dopad na participaci ve formě poslechu reprodukováné hudby, protože již nebylo potřeba podnikat složitější kroky pro získání nosičů, které hudbu obsahovaly. Pro informátory tak bylo jednodušší hromadit materializovaný subkulturní kapitál, kterým si mohli zlepšovat své postavení v očích ostatních nositelů subkultury (Thorntonová, 2006). S technologickým pokrokem se také změnila forma materializovaného subkulturního kapitálu a staré LP desky a audio kazety byly nahrazeny CD nosiči.

„Po revoluci obrovskou výhodou bylo, že jednak teda zároveň poté a zároveň s tím se toho dostalo do obchodu, začaly cédéčka, což už teda byla paráda proti desce, jednak skladný a jednak zvukově čistý. Žádnéj kaz tam prostě nevalil. Takže v tu dobu sme si začal kupovat cédéčka, že jo, to byl pro mě zezáčátku, to bylo obrovskej úspěch něco vůbec sehnat a pak teda, říkám, asi rok po tý revoluci už to začalo jít do normálně běžnejch obchodů, cédéčka nebo dva roky po revoluci a už se dalo sehnat cokoliv. Takže když se to potom rozjelo a v obchodech se objevilo všechno, tak sem opravdu začal skládat sbírky. To co sem měl na kazetách, těch skupin, tak sem si začal kupovat na cédéčkách. Takže mám několik kapel, kde mám skoro všechno od nich jako no.“ (Informátor č. 3–54 let)

Vlivem technologického pokroku se nemění jen audio nosiče, ale také staré video kazety jsou nahrazeny skladnějšími a kvalitnějšími DVD nosiči.

„Tak vlastně v tu dobu sem, jak říkám, sem si začal kupovat cédéčka a začal sem to opravdu dělat jako doslova jako sbírku a takže to z toho sem jakoby nic nikdy neprodal. Takže toho mám teďka teda celou skříň se dá říct a samozřejmě v tý době začalo dévéděčko, takže potom jako už ty koncerty, to co jsme měli třeba ty klipy na těch videokazetách, kde ta kvalita byla nic moc, že si byla ráda jako, že tam něco vidíš, ale viděla si, tak na dévéděčkách jako už byla paráda. Tak to už sem si začal kupovat a těch mám taky hodnou řadu, těch koncertů, který jsou prostě na tomhle disku, kde už to fakt vidíš v perfektní kvalitě a můžeš si to zastavit, zpomalit podívat se na to. takže toho docela sem si taky nakoupil v tu dobu hodně.“ (Informátor č. 3–54 let)

Informátor č. 3, který v minulosti prodával přehrané kopie kazet, pokračoval i po Sametové revoluci v aktivním přispívání k existenci metalové subkultury tím, že si na Dobříši otevřel obchod s hudbou, kde se mimo jiné dala sehnat i metalová hudba, která se dříve kupovala jen na černých burzách nebo v zahraničí.

„Museli jsme mít všechno samozřejmě. Samozřejmě sem preferoval ten metal tam cpát. Takže když vyšla nová Metallica, byla tam ve všech provedeních, to je jasný. Ale museli jsme prodávat Ivetu Bartošovou, Šmouly, protože to se prodávalo, že jo, tím se vydělávaly ty peníze, aby se tam mohla koupit Metallica a Judas Priest, že jo.“ (Informátor č. 3–54 let)

I v dnešní době tvoří poslech metalové hudby velkou část subkulturní participace mých informátorů. Nejvýrazněji se projevuje poslech hudby v autě, jak jsem zmiňovala již výše, ale existuje i mnoho jiných míst, kde informátory hudba provází, jako je například chalupa nebo poslech hudby doma.

„No, určitě při nějakých oslavách, když choděj kamarádi k nám nebo my k nim, tak určitě. V autě, když se někam jede, tak automaticky buď je zapnutý Rock Radio, tam hrajou často metalovou hudbu anebo si tam pustíme na CD třeba Rammsteiny nebo Traktor máme rádi. Přes léto asi nejvíc na chalupě, tam jede Rock radio pořád.“ (Informátorka č. 1–52 let)

Jak jsem psala již na začátku kapitoly, subkulturní participace může mít různé formy. Kromě poslechu reprodukováné hudby se může jednat také o účast na metalových událostech, kde je přítomna živá hudba. I tento druh participace je v životě informátorů důležitý, ale prochází výraznými změnami, které jsou způsobeny aspekty dospělosti a intervenujícími událostmi. V mládí informátorů patřily do tohoto druhu participace taneční zábavy, kde vystupovaly české skupiny, které hrály coververze zahraničních metalových a rockových kapel.

„No, a pak byla spousta kapel ještě na který jsme na zábavy chodili, který hrály většinu převzatých. Tam si třeba vybavuju Polymetal, kterej naprosto fantasticky hrál Metallicu. To bylo uplně bez konkurence.“ (Informátor č. 3–54 let)

Těchto tanečních zábav se informátoři začali účastnit okolo patnáctého roku života. Opět se zde ale objevuje vliv rodičů způsobený nízkým věkem informátorů, kdy dochází k omezení tohoto druhu participace.

„Nás rodiče ze začátku vůbec nepouštěli na zábavy, to až tak v 16, že sem mohla.“ (Informátorka č. 4–52 let)

U jedné z informátorek dochází i k úplnému omezení vlivem rodičů, protože její účast na subkulturních událostech je podmíněna přítomností staršího sourozence.

„Já sem moc nechodila na zábavy. Já sem prostě měla přísný režim a pokud nechtěla jít sestra, tak já sem nesměla a kamarádky se mi teda jako smály, že teda jako prostě oni choděj každéj víkend a já sedim doma na zadku. A ještě dneska na to vzpomínaj. Řikaj, že jestli jsem byla na pěti zábavách, tak je to moc.“ (Informátorka č. 6–60 let)

Participace na těchto tanečních zábavách nebyla ovlivněna pouze rodiči informátorů, ale také komunistickým režimem, který se snažil taneční zábavy regulovat.

„Samozřejmě, že těm komunistům se to nelíbilo, ty chtěli mít ty lidi těžce pod kontrolou, takže ty zábavy potlačovali, zakazovali. To musely ty kapely dělat přehrávky, aby mohly veřejně vystupovat. Bylo s tím spojených spousta různých takových útisků těch kapel. Ale taková to byla doba prostě no. Ten komunista nechtěl těm lidem dát žádnou svobodu no. Chtěl všechno kontrolovat, mít to pod kontrolou a tohleto byla zrovna věc, kde ty lidi jakoby se scházeli a dělali si tak nějak, co chtěli no.“ (Informátor č. 2–52 let)

Jak jsem psala již v teoretické části, k regulaci docházelo pomocí tzv. přehrávek, kterými kapely musely projít, aby mohly vystupovat. Tyto kontroly však mnohokrát nebyly zcela funkční a kapely na zábavách hrály i zakázané skladby.

„Oni vždycky ty přehrávky nějak oblaflí, oblblí. Tam zahráli něco měkkýho, oblíkli se slušně a pak zábava vypadala samozřejmě jinak. Toho příklad byl Arakain třeba no, takže to bylo to, no, a samozřejmě s Arakainem tak tam byla spousta českých kapel, který byly v tu dobu dobrý.“ (Informátor č. 3–54 let)

Kontrolami neprocházely jen samotné kapely, ale také nositelé subkultury, kteří jejich vystoupení navštěvovali.

„To sem zažil na zábavě. To tam přišli policajti. Všichni, co tam byli, tam museli jít ven a ukázat ruce, jestli nejsou narkomani a stejně to ukončili, protože myslím, že neměla přehrávky ta kapela, tak jim to sekli a hotovo, konec.“ (Informátor č. 2–52 let)

Komunistický režim nereguloval jen vystoupení českých kapel, ale také potlačoval vystoupení zahraničních kapel. Vlivem režimu zahraniční kapely na našem území nevystupovaly a jedinou možností, jak se zúčastnit koncertu zahraniční kapely, bylo vyrazit na koncert do zahraničí.

„Trošku jsem se toho obával za komunistů na koncert do Maďarska, protože jezdila spousta lidí, včetně toho kamaráda, co jsem potkal na tý vojně, tak ty jezdili do Maďarska na koncerty do Budapešti a ten třeba už v tu dobu viděl Iron Maiden, Judas Priest a ještě jednu kapelu, nevím teď kterou. Tak už jakoby, už ten koncert viděl, že jo. Já teda ne, já až opravdu po tý revoluci no.“ (Informátor č. 3–54 let)

I přes to, že účast na subkulturních událostech byla ovlivněna režimem i vlivem rodičů, tak většina informátorů reflektuje vysokou míru participace na těchto tanečních zábavách a ve většině případů je navštěvovali každý víkend.

„Začali jsme samozřejmě chodit na nějaký taneční zábavy, kde se hrála takováhle ta muzika rocková. To nás teda drželo, to nás bavilo hodně, to jsme si žili svůj sen samozřejmě. Každý

pátek, každou sobotu, když jsme mohli, tak jsme někam takhle vyrazili. Takhle jsme žili furt od nějaký tý osmý třídy po střední školu, co to šlo no.“ (Informátor č. 2–52 let)

Jeden z informátorů se i účastnil pořádání těchto tanečních zábav a aktivně se tak podílel na existenci subkultury, jako informátor č. 3, který přeprodával audio nosiče a oba tak v mládí patřili mezi aktivní příznivce metalové subkultury (srov. Smolík, 2017).

„No, museli jsme se domluvit tam s klukama místníma a sehnali jsme kapelu. Většinou to byla Genca [skupina Gentiana], vid'. Ty byli vedle z Milína kluci a hráli docela dobře, na tu dobu supr. S těma jsme se domluvili, půjčili jsme si kulturák od obce, zaplatili jsme nějaký poplatek obci, no, a museli jsme vybrat nějaký vstupný, zaplatit tu kapelu a co zbylo, to zbylo, no. To jsme to tam takhle začali dělat s kamarádem, ale to jsme tam tak trhali lístky, to bylo celý. Jinak ona si ta kapela poradila. Ty měli svýho mixáka, kterej to tam připravil všechno. Maximálně jsme jim tam pomohli natahat nějaký bedny, nějakou aparaturu tam nanosit a to bylo tak celý.“ (Informátor č. 2–52 let)

Tento druh participace je také narušen základní vojenskou službou, jako tomu bylo u poslechu audio nahrávek. Vlivem povinného nástupu na základní vojenskou službu dochází k omezení volného pohybu, což vede k tomu, že frekvence návštěv tanečních zábav a jiných subkulturních událostí klesá.

„Pak samozřejmě jsme měli opuštěk, dovolenou, jeli sme domu, tak samozřejmě neexistovaly nějaký vojenský hadry, že jo. Okamžitě sme se převlíkli a chodili sme pak na zábavy, že jo. To bylo jediný jako ten první rok z tý hudby, co se dalo no.“ (Informátor č. 3–54 let)

Jedním z aspektů dospělosti, který s přibývajícím věkem přichází je partner. Při vstupu partnera do života informátorů hraje roli, zda je partner nositelem metalové subkultury. Pokud jsou oba dva z páru nositeli metalové subkultury, nedochází ke změnám v participaci nebo dochází ke zvýšení frekvence participace.

„Pak teda až s dalším manželem, on taky hodně tuhle hudbu poslouchal. To v autě nehrálo nic jinýho než Rock Radio nebo Radio BEAT. Chodili jsme na zábavy. To byla třeba Odysea nebo Brutus například. Jezdili jsme pak i na koncerty. To jsme byli na AC/DC, Slade, Manson, Sweeti. To jsme fakt hodně chodili.“ (Informátorka č. 6–60 let)

Naopak, pokud partner není nositelem subkultury, může vlivem tohoto aspektu dojít k omezení participace.

„To jsem se přizpůsobil. To jsem se krotil a nechodil jsem tak často.“ (Informátor č. 5–48 let)

U většiny informátorů dochází po příchodu partnera k založení rodiny, což je další z aspektů dospělosti, který souvisí se změnami v subkulturní participaci. Těhotenství většina žen reflektuje jako fyzické omezení v participaci na subkulturních událostech.

„No, tak já určitě nikam nechodila s břichem skákat, takže sem byla doma.“ (Informátorka č. 1–52 let)

U jedné z informátorek jsem se setkala s tím, že subkulturní události navštěvovala i v pokročilé fázi těhotenství. Tento aspekt tedy nemá na všechny informátorky stejný vliv.

„...to byla ještě v bříšku a byla sem na Metallice. Kdo mohl kolem mě, tak mě tam kryl. To jsem měla pořádný břicho. To sem byla už možná v devátém měsíci.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Příchod dětí do života informátorů měl zásadní vliv na jejich participaci na subkulturních událostech. Informátoři kvůli dětem omezují svou subkulturní participaci a frekvence návštěv subkulturních událostí klesá. Jedná se o jeden z nejčastějších důvodů, proč nositele opouštějí subkulturu (Haenfler, 2014). U mých informátorů nedochází k trvalému opuštění subkultury, ale pouze k přerušení participace. Podobný vzorec můžeme vidět i v bakalářské práci Dana Beringera (2020), který se zabýval stárnutím v punkové subkultuře. Dochází k závěru, že když jsou děti starší, mají ženy více volného času a dochází tak k návratu do subkultury (Beringer, 2020) a příchod dítěte tedy nutně nemusí znamenat trvalý odchod ze subkultury. Aby se informátoři mohli k subkulturním aktivitám vrátit, hledali strategie, které by jim návrat umožňovaly a jednou z nich je zajištění hlídání dětí.

„...pak jsem se ženil, že jo. Měli jsme dítě, tak to zase malinko ovadlo, ale bylo to jenom na nákou dobu než jakoby...v podstatě šlo o to, že nám někdo pohlídal dítě, že to dítě nebylo už mimino, tak jsme zase začali chodit zábavy...“ (Informátor č. 3–54 let)

Další strategie, jak se navrátit na subkulturní události, je mimo hlídání i zahrnutí dětí do subkulturních aktivit. Děti tedy neovlivňují pouze frekvenci subkulturních událostí, která je závislá na zajištění hlídání, ale také jim informátoři přizpůsobují své chování na metalových koncertech a festivalech.

“...hlavně, když měl sebou třeba člověk děti, tak spíš je měl za krkem nebo hlídal, aby na ně někdo nespádl nebo nešláp no.” (Informátor č. 2–52 let)

Tato strategie se vyskytuje i v Hodkinsonově (2012) výzkumu goth subkultury. Místo toho, aby starší nositelé opustili svou subkulturní identitu a byli nahrazeni mladšími nositeli subkultury, dochází k tomu, že starší nositelé se účastní subkulturních událostí i se svými dětmi a dochází tak ke kolektivnímu stárnutí subkultury (Hodkinson, 2012). Dle výpovědí

mých informátorů by se mohl podobný vzorec uplatňovat i v metalové subkultuře v České republice.

„Vesmíš všechny ty kapely, který dneska jsou, tak když se podíváš na ty lidi, tak jsou tam převážně starší na tom koncertě. Tam jsou i klidně sedmdesátníci. Ty kapely prostě zestárly a to publikum zestárlo s nima a je tam víc starších než těch mladších. Jako, co si budem povídat, když se na tom koncertě rozhlídneš, tak jsou tam prostě ty rodiče s těma dětma, že jo.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Ženy jsou příchodem dětí více omezené než muži, protože péče o děti připadá z větší části právě na ně (Haenfler, 2014). V souladu s Haenflerovými (2014) závěry se ukazuje, že ženy více přizpůsobují svou subkulturní participaci dětem, než je tomu u mužů. Jak můžeme vidět v ukázkách výše, příchod dětí má vliv, jak na ženy, tak na muže. U žen, ale dochází k většímu omezení, kdy například žena zkracuje svou účast na festivalu, zatím co muž nikoliv.

„Taky jsme i někdy vyrazili s holkama na festival, ale už jsme chodili přes den. Už jsme nechodili večer. To občas manžel zůstal, já musela domu, ale chodili jsme.“ (Informátorka č. 4–52 let)

I přesto, že u většiny informátorů jsem se setkala s tím, že největší omezení v participaci vidí u malých dětí, které nejsou dostatečně velké na hlídání, u jedné z informátorek se toto omezení objevuje i u starších dětí vlivem jejich časově náročných koníčků.

„S holkama je to teď těžší, protože závodně tancujou. Takže toho času je fakt málo. Mají tréninky a soutěže a to si nemůžu dovolit někam s nima nejet a jít si na koncert. To musím upřednostnit samozřejmě je. To by mi asi daly.“ (Informátorka č. 4–52 let)

U jednoho z informátorů také hrálo roli to, že partnerka nebyla nositelkou metalové subkultury, a tedy ona obstarala hlídání a informátor mohl pokračovat v participaci na metalových událostech. Oproti výpovědi informátora č. 5, který kvůli své partnerce omezoval svou participaci, v tomto případě dochází k opaku a vlivem partnerky, která není nositelkou subkultury dochází k posílení subkulturní participace.

„Tak určitě při dítěti, když jsme měli jak první, tak potom další, tak se tohlencto jakoby, omezilo, protože to prostě malý mimino jakoby ti nikdo nepohlídá, že jo, takže na nějakou dobu se to utlumilo, že jo. Potom jako i v tom druhým manželství, tak sem jakoby, občas chodil už sám, protože ta to neposlouchala tolik. Jo šla na něco s náma, ale na ty jakoby potom tvrdší nebo vyloženě cizí metalový kapely stejně nechodila, tak tam sem potom už občas šel sám, tam to nebylo omezený tolik no.“ (Informátor č. 3–54 let)

Dalším aspektem, který přichází s dospělostí, je práce. Část výpovědí mých informátorů odpovídá tvrzením Haenflera (2014). Tedy, že musí přizpůsobovat subkulturní participaci svému zaměstnání (Haenfler, 2014) a vlivem zaměstnání tedy u těchto informátorů klesá frekvence participace.

„Pak to spíš bylo omezený z důvodu časovýho, protože v době, kdy se opravdu dělaly hodně smlouvy, když jsme dělali na auta, tak sem fakt měl minimum času a mohl sem jít opravdu jednou třeba za čtrnáct dní někam jako, a to ještě většinou v sobotu. Přes tejdén sem vůbec neměl šanci.“ (Informátor č. 3–54 let)

Ale někteří z informátorů svou subkulturní participaci kvůli práci neomezují a není pro ně práce ovlivňujícím faktorem.

„Kolikrát jsme šli z akce rovnou do práce. Vždycky se to nějak udělalo a nijak mě ta práce neomezila v tom chození někam. To problém nebyl.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Se zaměstnáním se v životě informátorů objevují také peníze. Tyto peníze investovali nejen do LP desek, audiokazet či CD, které jim umožňovaly participaci ve formě poslechu hudby z audio nosičů, ale také tyto peníze investovali do vstupenek, které jim umožňovaly participaci na metalových událostech a dochází tak ke zvýšení frekvence participace.

„Hele určitě si člověk něco mohl koupit, ale to nebylo pro mě úplně to nejdůležitější. Ale já jsem si radši vydělal, abych si mohl koupit ten lístek a teprve jsem pak si šel koupit tu džízku.“ (Informátor č. 5–48 let)

S přibývajícím věkem a finanční nezávislostí se mění také způsob dopravy na subkulturní události. V mládí informátoři kvůli nízkému věku nedisponovali automobily a doprava na subkulturní události spočívala ve využívání hromadné dopravy nebo chodili pěšky. Okruh míst, které informátoři navštěvovali byl tedy omezený převážně na blízké okolí.

„Hele chodili jsme všude, kam jsme se dostali vlakem nebo nějakým autobusem, no. Problém byl většinou dostat se zpátky, nějak to vychytat nebo pěšky. Třeba z Knína jsme museli dojít do Hraštic, abysme stihli vlak.“ (Informátor č. 2–52 let)

To se mění s přibývajícím věkem a aspektem peněz, který přichází do života informátorů s prací. Informátoři si díky penězům mohli pořídit automobily, které jim umožňují participaci na metalových festivalech a koncertech ve vzdálenějších místech, než tomu bylo v jejich mládí.

„No, bylo to mezený tou dopravou. Teď už můžeme i dál. Máme i kámoše všude možně, takže se tam dá přespat. Takže klidně vyrazíme i na Moravu.“ (Informátorka č. 1–52 let)

Další velké změny v tomto druhu participace souvisejí se Sametovou revolucí a pádem komunistického režimu. Díky státnímu převratu byl odstraněn vliv komunistického režimu na jejich participaci a české kapely mohly vystupovat bez přehrávek. Kapely se mohly ve své hudbě rozvíjet a dochází tak ke zvýšení frekvence participace.

„Určitě jsme chodili víc. Chodili jsme, začali jsme právě chodit i na český kapely, že jo, který jakoby tím, že už jim nikdo neporoučel, jak maj hrát, tak tu začaly bejt i dobrý skupiny. Takže tam určitě i česká scéna, jakože byla dobrá, no.“ (Informátor č. 3–54 let)

S pádem režimu se také změnilы podmínky pro vystupování zahraničních kapel, které začaly vystupovat na našem území a informátoři už nebyli omezeni v participaci vlivem režimu a mohli tak navštěvovat metalové koncerty, které jim byly dříve režimem zakazovány.

„Po revoluci se to dost změnilo. Vlastně ty kapely, po kterých jsme toužili, který jsme poslouchali, tak jsme je najednou viděli. Rolling Stones, Metallicu, Judas, na Mansonovi jsme byli, což pro nás bylo uplně neskutečný, že je vidíme na živo. Třeba pro mě Metallica bylo něco. Ty i kdyby tady byli stopadesátkrát tak na ně pujdu pokaždý. To mě baví vždycky. Ty po něčem sníš, co si myslíš, že nikdy neuvidíš a najednou tady ty kapely byly, tak jsme prostě šli no.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Poslední intervenující událost, kterou jsem v tomto výzkumu zaregistrovala, byl příchod pandemie COVID-19. Všichni informátoři se shodují v tom, že kvůli této pandemii se frekvence jejich participace výrazně snížila.

„Chození nebylo, že jo. Takže my, ač nakoupili jsme si na dobu před dvěma lety lístky na x koncertů a festivalů, tak ty lístky ještě máme po dvou letech do dneška tady a doufáme, že letos už jakoby je použijeme. Takže samozřejmě díky tomu totální pauza, a proto sem byl i rád, že sem vlastně loni zvládnul jeden ten festival, takovej ten tvrdší a pak jeden koncert, kde byl Aleš Brichta a Tublatanka.“ (Informátor č. 3–54 let)

Jednou z překážek v participaci je také samotné stárnutí. Se zvyšujícím se věkem se projevují fyzické změny spojené se stárnutím, které se odráží na participaci informátorů na subkulturních událostech. V souladu s Haenflerovými (2014) závěry se v mém výzkumu ukázalo, že nositelé subkultury s přibývajícím věkem mírní svou participaci kvůli fyzické namáhavosti metalových praktik.

„Už spíš jako je to poklidnější na nějakym tom běžnym koncertě, ale samozřejmě na nějakym tom festivalu, tak tam taky jako občas blbnem, no. Ale už to samozřejmě není takový, že bysme tam tak šileli, jako jsme tam šileli v tý době dřívější.“ (Informátor č. 3–54 let)

Jednou z typických praktik, se kterou se můžeme na metalových událostech setkat je *head banging*, který zůstává v průběhu života informátorů neměnný, ale ve vyšším věku se informátoři setkávají s následky, které souvisí s fyzickým stárnutím.

„No, určitě k tomu patří to, že házíš vlasama. To jsme dělali vždycky no. Ted' už je těch vlasů málo, ale furt to lítá, i když průvan už to úplně nedělá, takže spíš ze zvyku mrskám hlavou, bolí mě za krkem a prd z toho“ (Informátor č. 2–52 let)

Některé praktiky se se zvyšujícím věkem proměňují a přizpůsobují se fyzickému stárnutí informátorů. Například již neklekají na zem při praktice *air guitar*, jako tomu bylo v jejich mládí.

„Hodně jsme teda vždycky dělali hraní na kytaru, že jakoby děláš, že hraješ no. Asi nejvíc jsme takhle řádili v těch Tochovicích. To nám bylo něco kolem těch dvaceti, a to si vzpomínám, že kámoš měl i kytaru, si jí vyrobil z prkýnek a namaloval fixkou struny a nosil to pak sebou na zábavy a tam na ní jakoby hrál. Dneska už člověk jen tak ve stoje dělá, že hraje. Už to není jak dřív, že člověk zaklekl na zem. V našem věku by ti leda tak luplo v zádech a jdeš s ostudou domu.“ (Informátor č. 2–52 let)

Mírnění participace není pravidlem a i starší nositelé subkultury se zúčastňují subkulturních rituálů stejně jako v mládí (Haenfler, 2014). Tato výjimka se objevuje i u informátora č. 5, který se stále aktivně účastní *moshingu*.

„No ne, já vždycky třeba na Brutal jedu kvůli tomu kotli, že jo. No, prostě mi to nedá a stejně tam nalitnu. To mi vždycky třeba kámoška říká, že sem magor, že to nemůžu přežít. Až nebudu moct do toho kotle, tak už tam nepojedu.“ (Informátor č. 5–48 let)

4.3 Metalová ideologie a vnímání jiných subkultur

Protože metalová subkultura nemá jednotnou subkulturní ideologii (Heřmanský a Novotná, 2011), snažila jsem se v narativech nacházet hodnoty, které by vyznávali všichni informátoři a já tak mohla odhalit, co tvoří základ jejich subkulturní ideologie. Jednou z hodnot, kterou informátoři považují za důležitou, je svoboda.

„Já bych řekla, že měl člověk tu partu lidí a uvědomoval si tu svobodu. Já si myslím, že nás všechny ovlivnila ta muzika nejvíc za tý totality, protože jsme byli strašně zvědavý. Pro nás to bylo něco nedostupného. To jsme to hltali.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Lukáš Peterek (2011) ve své diplomové práci zkoumal hodnotovou orientaci nositelů metalové subkultury a došel k závěrům, že jednou ze základních hodnot v této subkultuře je právě výše zmiňovaná svoboda (Peterek, 2011). Svoboda je stěžejním elementem v ideologii informátora č. 2. a tento prvek jeho ideologie má kořeny v represích,

kteřé v mládí zažíval vlivem komunistického režimu. Komunistický režim mu svobodu upíral, a proto v mládí vyhledával subkulturní události a metalovou hudbu, která pro něj představovala přiblížení se svobodě, kterou zažívali lidé v zemích, které nebyly pod nadvládou komunistického režimu.

„V té době to byl takovej určitěj únik z té bolševický šedi do takovýho světa trošku jinýho, do světa těch svobodnejch lidí. Nebylo to takovýhle. Vy si tu dobu nepamatujete, ale to bylo zoufalý za těch komančů to prostě...nic nebylo, nic se nemohlo. Ty lidi byli chudáci vyštavený a tak, když jsme šli na tu zábavu s těma svýma soukmenovcema, tak to byl únik z té reality, bylo to úplně něco jinýho a to člověk chtěl zažívat samozřejmě co nejvíc a tak proto jsme se snažili co to šlo. Pátek, sobota jsme někam vyrazili nebo jsme alespoň někdy, když jsme byli s těma kamošema, jsme vzali kazeťák a někam jsme šli. Udělali jsme oheň a pustili muziku a užívali jsme si ty malý chvilky svobody, což teď je asi pro mladý lidi nepochopitelný, protože nic takovýho nezažili. Ale já ty komunisty mám v živý paměti. To bylo zoufalý.“ (Informátor č. 2–52 let)

Svobodu má spojenou nejen s participací na subkulturních událostech, které byly režimem regulovány, ale také s přítomností ostatních nositelů subkultury, kteří vyznávali stejné hodnoty.

„No, tak tam si člověk v podstatě mohl dělat, co chce. Nikdo ho tam nebuzeroval, nikdo ho tam nijak neřídil. Bylo to prostě svobodný a byli tam hlavně ty lidi jakoby relativně všichni stejný, tím myšlením, že měli taky rádi tu tvrdou muziku, vid'. Nikde tam nikdo nikoho neprudil, že tohle nesmíš. To tam prostě neexistovalo. Tam si prostě každej dělá, co chce.“ (Informátor č. 2–52 let)

Tato ideologie se mění se státním převratem, kdy opadla omezení způsobené komunistickým režimem. Subkulturní události pro něj již nejsou únikem před represemi komunistického režimu, které mu v mládí svobodu odpiraly, ale nyní pro něj představují únik od stereotypního života.

„Dneska už to tak není. Dneska už je to jinak. Ale furt tu muziku poslouchám, furt se mi líbí, to se nezměnilo no. Je to únik od toho všedního dne samozřejmě no, není to každý den nákej koncert nebo nějakej festival, vid'. Je to svátek, když se něco takovýho děje.“ (Informátor č. 2–52 let)

I přes to, že komunistický režim již nemá vliv na jeho život, stále je pro něj svoboda důležitým aspektem jeho subkulturní ideologie a tuto svobodu demonstruje pomocí dlouhých vlasů, které jsou s metalovou subkulturou silně spjaty.

„...já se nestříhám prostě. Pro mě je to symbol svobody a že si prostě mužů dělat to, co já uznám za vhodné. A né, že mi to někdo bude lajnovat, jak to bude.“ (Informátor č. 2 - 52 let)

Informátory v tomto výzkumu tvoří skupina přátel a přátelství se jeví jako další z důležitých hodnot, kterou informátoři vyznávají. Ve většině narativů se ukazuje, že součástí jejich subkulturní participace je setkávání s přáteli, kteří jsou také nositeli metalové subkultury a je tomu tak již od jejich mládí.

„No, když teda jsme tam přišli, no, tak jsme obsadili tak minimálně jeden dva stoly aspoň, protože nás vždycky bylo hodně a drželi jsme místa pro ostatní a bylo tam strašně známejch, plnej sál, všichni natěšený.“ (Informátorka č. 1–52 let)

Jedná se však o aspekt, který se s věkem nezměnil a pro informátory je i dnes důležité setkávat se s přáteli v rámci subkulturních událostí.

„No, už je to lepší, teď bude víc koncertů, zábav a všeho, takže se těším v létě až vyrazíme někam na nějaký festival a zase se se všema uvidíme.“ (Informátorka č. 1–52 let)

Subkulturní události nemusí být jen veřejného charakteru a jednou ze subkulturních událostí může být i oslava padesátých narozenin, které jsou důležitým milníkem v životě informátorů. Tyto oslavy pořádají s přáteli, kteří jsou z většiny nositelé subkultury a na těchto oslavách dochází k participaci v podobě poslechu živé hudby.

„Některý to dělali ve velkym, že si pozvali i prostě kapely, nebo i my, jako parta kamarádů, jsme se skládali a prostě jsme kapelu zaplatili jako dárek. A když jsme se tam všichni tak sešli, tak, no, prostě jsme pařili jako zamlada a nepřipouštěli jsme si, že už nám je tolik.“ (Informátorka č. 1–52 let)

Zajímavé mi přijde, že se informátoři neorientují jen na metalovou hudbu a na tyto oslavy si mimo jiné zvou i punkovou skupinu E!E a kontakty s punkovou subkulturou jsou založeny na interpersonální bázi.

„Kámoš ten měl na padesátce Rock Automat a zvali jsme třeba i Ěčka [pozn. skupina E!E], jsou to známí, jsou taky z okolí, tak je podporujeme taky, aby dál hráli.“ (Informátorka č. 1–52 let)

Informátoři reflektují, že v mládí docházelo k většímu vymezení v rámci subkultur, než je tomu dnes. V jejich mládí byly důležité čtyři subkultury. Jednalo se o punkovou subkulturu, o příznivce skupiny Depeche Mode, o tzv. veksláky, kteří navštěvovali diskotéky a o tzv. somráky, mezi které patřili i moji informátoři.

„Ono to bylo takový rozdělený, no. Byli veksláci, takový ty s tou patkou, ty chodili na diskotéky, my jako, co jsme poslouchali ten metal, tak se nám říkalo somráci, ještě byli pankáči, a ještě teda depešáci, no.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Tyto subkultury se mezi sebou vymezovaly pomocí vizuálního stylu a ve většině případů mezi nimi panovala nevráživost. Metalisti se vymezovali velmi explicitně proti subkultuře veksláků, ale nositele punkové subkultury tolerovali a jedno z poznávacích znamení nositele subkultury byl účes.

„Dřív museli mít ty vlasy fakt dlouhý samozřejmě. Na těch zábavách, když tam přišel někdo jinak ostříhanej, s patkou nebo pankáč, tak ty pankáči ty byli na tom ještě dobře, samozřejmě vekslák ten na tom byl hůř.“ (Informátorka č. 4–52 let)

Dnes již nevidí informátoři tento aspekt vizuálního stylu jako základní pro rozlišení nositelů subkultury jako tomu bylo v jejich mládí.

„Dneska když vidíš ty velký akce tak tam je všeho chuť. Jsou tam prostě plešatý, dlouhovlasý, nehraje to už roli. To se změnilo. V tý naší době, v těch patnácti, sedmnácti, tak to byl docela problém. Jak se takhle někdo vyskytl, tak to byla bitka. Tam byly velký ty rozdíly a ty lidi se neměli rádi. To byly takový gangy trošku.“ (Informátorka č. 4–52 let)

U informátorů tak v průběhu života dochází nejen ke změnám ve vnímání vizuálního stylu, ale i ke změně vnímání jiných subkultur. Již je nevidí jako nepřátele, a zvláště punková subkultura je mým informátorům blízká a navštěvují i punkové subkulturní události.

„Tak ten punk je taky dobrej, že jo. Je to taky drsnější hudba než třeba, když si poslechněš Vondráčkovou. Zajdeme klidně na Ěčka nebo na Sestry a není v tom problém. Prostě člověk poslouchá, co se mu líbí. To není tak, že musíš poslouchat jenom metal.“ (Informátorka č. 1–52 let)

5. ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá stárnutím v české metalové subkultuře a jejím cílem bylo vysvětlit, jak metalisté, kteří se již neřadí mezi mládež, reflektují proměny svého působení v této subkultuře. Tento výzkum byl založen na šesti narativních rozhovorech, které byly doplněny polostrukturovanými a neformálními rozhovory, které jsem následně analyzovala. Vycházela jsem z dosavadních poznatků týkajících se stárnutí v subkulturách s důrazem na práci Rosse Haenflera (2014) a Paula Hodkinsona (2013).

Jedním z dílčích cílů této bakalářské práce bylo vysvětlit, jak starší metalisté reflektují proměny svého vizuálního stylu v průběhu života. Ukázalo se, že vizuální styl informátorů prošel v průběhu let změnami a postupně dochází k jeho utlumení. Na proměny vizuálního stylu nemělo vliv jen samotné stárnutí, ale také byl ovlivněn represemi komunistického režimu a jeho následným pádem. Další z vlivů, který tento výzkum zachytil, byl vliv autorit a vizuální styl informátorů se také měnil s příchodem aspektů dospělosti a intervenujících událostí, jako například příchod pandemie COVID-19. I přes utlumení vizuálního stylu ale stále demonstrují svou subkulturní identitu skrze prvky vizuálního stylu i ve svém pokročilém věku.

Dalším cílem mé práce bylo zjistit, jak reflektují proměny své participace. U všech informátorů došlo na určitou dobu k omezení nebo přerušení jejich subkulturní participace, když se v jejich životě objevily aspekty dospělosti či intervenující události. Nejvlivnějšími faktory u mých informátorů bylo založení rodiny a příchod pandemie COVID-19, kdy u většiny informátorů dochází k útlumu participace ve formě poslechu živé hudby na subkulturních událostech, ale nejedná se o jediné ovlivňující faktory. Jejich subkulturní participaci ovlivnil také komunistický režim, autority a ostatní aspekty dospělosti, jako je zaměstnání a partner.

Posledním z mých cílů bylo ukázat, jak dokázali sladit aspekty dospělosti se svými subkulturními zájmy. Zjišťovala jsem, jaké volili strategie, které jim umožňovaly návrat k subkulturním aktivitám, když došlo k přerušení vlivem aspektů dospělosti a jak překonávali překážky, které jim bránily v participaci a demonstraci jejich subkulturní identity. Moji informátoři užívali například strategii zapojování dětí do subkulturních událostí nebo zajištění hlídání dětí u rodinných příslušníků, aby se informátoři mohli událostí zúčastnit. V případě, že jejich partner není nositelem subkultury, mírní své subkulturní aktivity a ke zmírnění subkulturní participace dochází i pokud to vyžaduje jejich zaměstnání. V zaměstnání či školním prostředí omezovali i svůj vizuální styl a svou subkulturní identitu

zdůrazňovali prostřednictvím vizuálního stylu ve svém volném čase. Nedostatek zboží v době komunistického režimu si vynahrazovali DIY praktikami či návštěvami černých burz a obchodů v zahraničí. Při základní vojenské službě tajně přinášeli do kasáren zakázané magnetofony s metalovými přehrávkami a ignorovali nařízení povinného nošení uniformy mimo kasárny a převlékali se do civilního oděvu, kterým demonstrovali svou subkulturní identitu. Fyzickému stárnutí se přizpůsobují tím, že mírní metalové praktiky na subkulturních událostech. U všech informátorů tak dochází k úspěšnému nalezení strategií, které jim umožnily sladit subkulturní aktivity s aspekty dospělosti a stále se tak mohou hlásit k metalové subkultuře i v pokročilém věku.

6. BIBLIOGRAFIE

- ANDES, Linda (1998): Growing up punk: Meaning and commitment careers in a contemporary youth subculture In: EPSTEIN, Jonathon, ed. *Youth culture: Identity in a postmodern world*. Oxford: Blackwell, s. 213-231, ISBN: 978-1-55786-850-3
- BERINGER, Dan (2020): *Punkerem v padesáti? Reflexe proměn subkulturní identity*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Hedvika Novotná, Ph.D. Praha
- DISMAN, Miroslav (2002): *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, ISBN: 80-246-0139-7
- HAENFLER, Ross (2014): *Subcultures: The basics*. London and New York: Routledge, ISBN: 978-1-315-88851-4
- HEŘMANSKÝ, Martin (2019): Analýza a interpretace dat v kvalitativním výzkumu. In: NOVOTNÁ, Hedvika, et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií UK, s. 415-443, ISBN: 978-80-7571-052-9
- HEŘMANSKÝ, Martin, NOVOTNÁ, Hedvika (2011): Hudební subkultury. In: JANEČEK, Petr (ed.) *Folklor atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Fakulta humanitních studií UK a Národní Muzeum, s. 89–110, ISBN: 978-80-87398-11-1.
- HODKINSON, Paul (2013): Spectacular Youth Cultures and Ageing: Beyond Refusing to Grow Up. *Sociology Compass*. 7 (1), s. 13–22, doi: 10.1111/soc4.12008.
- HODKINSON, Paul (2012): The Collective Ageing of a Goth Festival. In: BENNET, Andy, HODKINSON, Paul (ed.) *Aging and Youth Subcultures. Music, Style and Identity*. London and New York, s. 130–141, ISBN: 978-0-85785-037-9
- KAHN-HARRIS, Keith (2007): *Extreme metal: Music and subculture on the edge*. Oxford and New York: Berg, ISBN: 978-0-85785-081-2
- NOVOTNÁ, Hedvika (2019): Kvalitativní strategie výzkumu. In: NOVOTNÁ, Hedvika, et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií UK, s. 257-288, ISBN 978-80-7571-052-9
- NOVOTNÁ, Hedvika (2019): Výběr vzorku a prostředí výzkumu. In: NOVOTNÁ, Hedvika, et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií UK, s. 289-314, ISBN 978-80-7571-052-9

- PETEREK, Lukáš (2011): *Životní styl a hodnotová orientace metalové subkultury*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Dana Knotová, PhD.
- PILKINGTON, Hilary (2010): No Longer “On Parade”: Style and the Performance of Skinhead in the Russian Far North. *The Russian Review*, 29 (2), s. 187-209, doi: 10.1111/j.1467-9434.2010.00562.x.
- SMOLÍK, Josef (2017): *Subkultury mládeže: Sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita, s.196-212, ISBN: 978-80-7509-498-8
- THORNTONOVÁ, Sarah (2006): The Social Logic of Subcultural Capital [1995]. In GELDER, Ken (ed.) (2005): *The subcultures reader*. 2nd ed. London and New York: Routledge, s. 184-192. ISBN: 978-0-415-34415-9
- ZANDLOVÁ, Markéta (2019): Rozhovor. In: NOVOTNÁ, Hedvika, et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií UK, s. 315-352, ISBN 978-80-7571-052-9
- ZANDLOVÁ, Markéta, ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, Magdaléna (2019): Etika výzkumu. In: NOVOTNÁ, Hedvika, et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií UK, s. 57-90, ISBN 978-80-7571-052-9